

VERNEPLAN FOR DEI MARINE VERNEOMRÅDA KROSSFJORDEN, YTRE HARDANGERFJORDEN OG LUREFJORDEN MED LINDÅSOSANE I HORDALAND FYLKE – TILRÅDING FRÅ FYLKESMANNEN I HORDALAND

1. FRAMLEGG

Fylkesmannen i Hordaland rår med dette Miljødirektoratet om å gå vidare med verneframlegget for tre kandidat område for marint vern i Hordaland, i alt om lag 355 km² sjøareal. Verneplanen har vore til høyring våren 2017, og dette dokumentet summerer opp samla innspel frå høyringsprosess og oppstartsmelding.

Framlegget gjeld følgjande område:

Krossfjorden marine verneområde i kommunane Sund, Austevoll, Os og Bergen. Om lag 207 km² sjøareal.

Ytre Hardangerfjorden marine verneområde i kommunane Tysnes, Kvinnherad og Stord. Om lag 77 km² sjøareal.

Lurefjorden med Lindåsosane marine verneområde i kommunane Lindås, Radøy og Austrheim. Om lag 71 km² sjøareal.

1.1 Heimelsgrunnlag

Fylkesmannen i Hordaland meiner at områda bør vernast som marine verneområde med heimel i naturmangfaldlova § 39. Eit marint verneområde må tilfredsstille minst eitt av følgjande kriterium etter § 39:

- (a) Området inneheld særeigne eller representative økosystem som er utan tyngre naturinngrep
- (b) Området inneheld trua, sjeldan eller sårbar natur
- (c) Området representerer ein bestemt type natur
- (d) Området har på annan måte særleg betyding for biologisk mangfald
- (e) Området utgjer ein spesiell geologisk førekomst
- (f) Området har særskilt naturvitskapleg verdi
- (g) Området har særskilt betyding som økologisk funksjonsområde for ein eller fleire bestemte artar.

Krossfjorden tilfredsstiller kriteria a, b, c, d og f.

Ytre Hardangerfjorden tilfredsstiller kriteria a, b, c, d, e og f.

Lurefjordane med Lindåsosane tilfredsstiller kriteria a, b, c, d og f.

Vern av desse føreslegne områda bidreg til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale avtaler, jf. naturmangfaldlova § 46. Dei føreslegne verneområda vil mellom anna medverke til å nå lovfesta målsetjingar for områdevern i naturmangfaldlova § 33 ved bidrag til bevaring av:

- (a) Variasjonsbreidda av naturtypar og landskap
- (b) Artar og genetisk mangfald

(h) Referanseområde for å følgje utviklinga i naturen

Kandidatområdet Lurefjorden med Lindåsosane kan dessutan medverke sterkt til å oppfylle krava til regionen Nordhordland som eit UNESCO Man and Biosphere Reserve, eit initiativ som er sett i verk av kommunane i regionen uavhengig av verneplanen for marint vern, men der det er eit krav at biosfæreservatet skal byggjast kring eit større, etablert verneområde.

1.2 Vurdering etter naturmangfaldlova kapittel II

Etter naturmangfaldlova § 7 skal miljørettsprinsippa i naturmangfaldlova §§ 8 til 12 leggjast til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig mynd, og det skal gå fram av vedtaket korleis desse prinsippa er tekne omsyn til og vektlagt i vurderinga av saka. Forvaltingsmåla i §§ 4 og 5 skal også trekkjast inn i skjønnsutøvinga.

1.2.1 Kunnskapsgrunnlaget

Dei tre kandidatområda inngår mellom områda som det tverrsektorielle *Rådgivende utvalg for marin verneplan* i ein tidleg fase har tilrådd vert teke med i arbeidet med marint vern. Kunnskap om naturtilhøva i desse områda er samanstilt i tilrådingane frå *Rådgivende utvalg* frå 2003 og 2004. Dei seinare åra er kunnskapsgrunnlaget vesentleg utvida ved at Fylkesmannen har delfinansiert forskningstokt i regi av Havforskningsinstituttet i Krossfjorden (Brattegard 2014a, Husa m fl 2015) og Ytre Hardangerfjorden (Brattegard 2015, Kutti & Fosså 2016). I Lurefjorden er det ikkje gjort nye feltundersøkingar, men her har Fylkesmannen initiert ein omfattande litteraturgjennomgang (Todt m fl 2015) som har tilført viktige perspektiv til ei framtidig forvalting.

Desse nye undersøkingane har resultert i mykje ny og forvaltingsrelevant kunnskap om dei tre kandidatområda, ikkje minst når det gjeld korallrev (Ytre Hardangerfjorden) og kalkalgar (Krossfjorden). Krossfjorden er i utgangspunktet ein godt undersøkt fjord, som i stor grad har vore nytta til forskning og som ekskursjonslokalitet for studentar. Området ligg nær Marinbiologisk stasjon på Espevrenn og Havforskningsinstituttet. Også Lurefjorden, og då særleg Lindåsosane, har vore ein mykje nytta forskingslokalitet for marinbiologiske problemstillingar opp gjennom åra.

Den kunnskapen som ligg føre om artane sin bestandssituasjon, naturtypene si utbreiing og økologiske tilstand i denne saka vert vurdert til å stå i eit rimeleg forhold til sakens karakter, jf. naturmangfaldlova § 8. Det vil nok vere trong for nærare kartlegging som grunnlag for ei best mogleg forvalting av områda, men ein legg til grunn at det ligg føre tilstrekkeleg kunnskap om verneverdiane til at ein kan treffe vedtak om vern.

1.2.2 Effekten av vernet

I mange land er marint vern ei streng verneform, der sjøbotn og havet er verna i eit geografisk avgrensa område og det er forbod mot dei fleste formar for hausting av biologiske ressursar. Grunntanken er då å verne naturen mot ytre påverknad forutan at området skal vere eit oppvekst- og rekrutteringsområde for artane som finst der, medan dei same biologiske ressursane kan haustast utanfor reservatet. Slik vil marine verneområde kunne medverke til å auke den naturlege biologiske produksjonen i havet, og i mange område ser ein gode effektar av dette.

Heilt slik er det ikkje i Noreg. Her er det primært havbotnen med det tilhøyrande dyrelivet som er verna, forutan tang, tare og annan vegetasjon der vatnet er grunt nok til at tilstrekkeleg sollys når ned til botnen. Hausting av biologiske ressursar vert ikkje regulert utover det som allereie er regulert etter havressurslova og lakse- og innlandsfiskeloven. Einaste unntak er hausting av tare ved hjelp av trål, men dette har ikkje vore ein eksisterande aktivitet i nokre av dei aktuelle kandidatområda i Hordaland dei siste tiåra.

Dette gjer at naturtypar og naturførekomstar vert tekne vare på ved eit eventuelt vern, men effekten om å betre havets naturlege produktivitet vil ein ikkje oppnå med mindre ein med tida også går inn med spesifikke

reguleringar etter havressurslova. Dette er det ikkje lagt opp til, men vil vere mogleg i framtida etter initiativ og vedtak frå rette instans.

I prinsippet er det slik at framlegg til verneforskrifter opnar for at pågåande aktivitetar i hovudsak kan først vidare i kandidatområda. Omfanget av pågåande aktivitet som til dømes akvakultur kan også aukast, med då under føresetnad av at den ekstra påverknaden ikkje er i strid med verneføremålet. Unntaket er bruk av botntrål som kan skade livet på sjøbotnen. Det same vil ankring kunne gjere, særleg der botn er fast og hard og er påvekstmedium for korallar og andre fastsitjande organismar.

Innspele til oppstartsmelding og høyring for desse tre kandidatområda er sterkt fokusert mot akvakultur og i mindre grad andre tema. Dette til tross for at eksisterande anlegg kan drive som før i samsvar med dei løyva dei allereie har, og at det også er høve til å søke om dispensasjon for nye anlegg dersom desse ikkje er i strid med verneføremålet. Med dagens teknikk i havbruket vil det vere vesentlege utslepp frå matfiskproduksjon som vil prege botnen i nærområda både til eksisterande og framtidige anlegg. Denne forma for miljøpåverknad må akseptast i desse marine verneområda, så lenge effekten er lokal og ikkje pregar heile økosystem. Dette utgangspunktet til miljøvernforvaltinga har vore klargjort både i høyringsrundane og i alle informasjonsmøte, men har like fullt ikkje blitt forstått av mange av høyringspartane, eller ikkje trudd på. Høyringa er prega av dette.

Kandidatområda er store i utstrekning og grensar opp mot mange bygder og tettstader på land. Marint vern grip ikkje inn i eigedomsrett, busetjingsmønster, næringsverksemd eller samfunnsutvikling på land, men aktivitet i tilgrensande område kan gje indirekte effektar på marine område ved t.d. naudsynte utslepp. Nærleiken til eit marint verneområde må bli oppfatta som ein positiv faktor og ikkje eit problem, og talrike små utfordringar må finne enkle, men funksjonelle og forsvarlege løysingar. Det vil såleis bli viktig å få utarbeidd gode forvaltingsplanar for desse områda, for å kunne gjere framtidig sakshandsaming så smidig som råd.

Naturmangfaldlova § 10 set krav om at ein påverknad av eit økosystem skal vurderast ut ifrå den samla belastinga som økosystemet er eller vil bli utsett for. Alle dei tre kandidatområda er i dag utsett for inngrep og aktivitetar som pregar delar av økosystema, men ikkje i ei grad som vert vurdert som uforvarleg. Når det gjeld framtidig belastning, inneberer framlegget til verneforskrifter forbod mot tiltak og aktivitetar som vert vurdert å kunne ha negativ effekt på naturmangfaldet i områda. Verksemd det vert opna for i verneforskriftene, er vurdert til ikkje å medføre auka belastning eller det ligg tunge samfunnsmessige årsaker til grunn som tilseier at belastinga må akseptast, men under føresetnad av at løyver som er gitt etter sektorlovverk vert følgt og at løyva ikkje er i strid med verneføremålet. Verksemd som kan tillatast vert nærare regulert innanfor rammene av naturmangfaldlova, om ikkje alltid gjennom verneforskrifta, så skal løyve alltid vere i samsvar med miljørettsprinsippa i naturmangfaldlova. Gjennom den overvakinga det vert lagt opp til, vil miljøtilstanden kunne følgjast. Dette vil gje betre grunnlag for å vurdere samla belastning ved handsaming av dispensasjonssøknadar.

Kostnaden ved forringing av miljøet skal berast av tiltakshavar, jf. naturmangfaldlova § 11. Vernevedtaka i seg sjølv fører ikkje til forringing av miljøet. I verneforskriftene er det gjort generelle unntak frå forbodsreglane i forskriftene. For somme av desse unntaka er det sett vilkår for å hindre forringing av miljøet, og dersom desse vert fordyrande skal kostnaden dekkast av tiltakshavar. Det er få slike krav å finne i verneforskriftene, men det ligg mange føringar i anna gjeldande lovverk, og ein må rekne med at publikum vil ha forventning til at ein finn gode miljøfaglege løysingar i marine verneområde.

Prinsippet i naturmangfaldlova § 12 om miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetodar er vektlagt i verneprosessen i samband med fastsetjing av framlegg til generelle unntak og spesifiserte dispensasjonsreglar. Denne paragrafen kan få stor innverknad på framtidige løyve til akvakulturverksemd, dersom til dømes havbruk i lukka anlegg vert viktig i framtida. Eventuelle krav til dette vil i så fall bli stilt gjennom sektorlovene, med bakgrunn i naturmangfaldlova sine miljørettsprinsipp. Framtida kan såleis innebere at vi vil få meir akvakulturverksemd også i marine verneområde, men at påverknaden frå forureining frå anlegga og ein del annan miljøpåverknad går ned.

Prinsippa i naturmangfaldlova vil også bli vurdert og vektlagt i samband med handsaming av søknadar om dispensasjon frå verneforskriftene og i arbeidet med forvaltingsplan for desse områda.

1.3 Verneverdiar

Alle områda har naturkvalitetar som gjer at dei vert rekna som verdfulle i nasjonal og dels internasjonal samanheng. Kvar for seg er ikkje dette alltid så tydeleg, men dei dekkjer viktige element i den nasjonale marine verneplanen som har hovudfokus på representativitet. Det er ingen tvil om at Norskekysten har store internasjonale naturfaglege kvalitetar, og dei tre kandidatområda i Hordaland medverkar i høg grad til å understreke dette.

Krossfjorden like sør for Bergen er eitt av dei best dokumenterte marine kystområda i Noreg, med stort dokumentert mangfald av artar. Det kjem av at dette er ein open og uvanleg djup fjord, med mange ulike habitat og tilhøyrande nisjar for levande liv. Men det skuldast også nærleiken til viktige forskingsmiljø som Marinbiologisk stasjon på Espevrenn og Havforskningsinstituttet, som i mange tiår har nytta området til ekskursjonsføremål. På nordsida av Austevoll finst interessante og viktige veggrev med korallar, og sund med sjeldne kalkargar. Den ytre kysten her har store undersjøiske skogar av stortare, som aldri har vore hausta i industriell skala slik store delar av Norskekysten elles har vore. Dette skuldast ikkje restriksjonar, men at dei undersjøiske topografiske tilhøva er for krevjande for eksisterande haustingsteknikk. Slik tareskog er viktig som oppvekstområde for mange fisk og andre marine artar, men også i klimasamanheng, ved at den hurtigveksande tareskogen binder langt meir CO₂ enn skog på land. Krossfjorden er i utgangspunktet eit høgproduktivt område for sild og andre fiskeslag, noko tidlege historiske data fortel om.

Ytre Hardangerfjorden er ikkje berre omgjeven av særprega og vakker natur på land, men ei stor undersjøisk morene som kryssar denne delen av Hardangerfjorden er også særprega. Det knyter seg eit omfattande og særprega dyreliv til denne moreneryggen, som er ein del av Raet som vi elles finn oversjøisk mange andre stader i Sør-Noreg. Fleire av artane vi finn her har i utgangspunktet ei langt meir nordleg utbreiing. Området har fleire store veggrev med korallar. Nokre av dei er nyoppdaga, og fleire kan finnast utan at dei er kartlagde enno.

Lurefjorden med Lindåsosane er ein terskelfjord som lenge har stått i fokus som forskingsområde for norske og utanlandske marinbiologar. Det er eitt av dei mest særprega fjordsystema i verda, der all vassutskifting skjer ved tidevasstraumar i 4 tronge sund. Dette gjer Lurefjorden til ein dårleg resipient, og dermed uinteressant for matfiskproduksjon med dagens teknikk. Store djup og mørkt vatn er med på å skape særpreget. Vanskelege lystilhøve i sjøen gjer at fjorden ikkje er rik på fisk i dag, men sterkt dominert av kronemaneten *Periphylla periphylla*. Lindåsosane har ei spesiell og vel dokumentert sildestamme. Kommunane i dette området arbeider med planar om å gjere regionen til eit UNESCO biosfæreservat. Biosfæreservat skal byggjast rundt større eksisterande verneområde, og eit marint vern av dette kandidatområdet kan bli viktig for at regionen skal oppnå slik status.

Det vert elles vist til omtala av særskilde verneverdiar i den områdevise gjennomgangen i slutten av dette dokumentet, og til utarbeidde faktaark som har vore ein del av høyringsdokumenta.

1.4 Trugsmål mot verneverdiane

Det viktigaste trugsmålet mot verneverdiane i dei tre områda er større, fysiske inngrep som påverkar sjøbotnen, vassutskifting og straumtilhøve, til dømes tiltak som medfører utfylling, mudring, uttak og deponering av masse, sprenging, boring og plassering av konstruksjonar på havbotnen. Bruk av botntrål er også eit alvorleg trugsmål, særleg på eller nær område med hardbotn.

Sider ved havbruksnæringa vil også av mange bli oppfatta som eit trugsmål mot verneverdiane. Dette er ei stor og viktig næring i regionen, og når kandidatområda er så store som i dette tilfellet må ein finne løysingar som også næringa kan «leve med». Trugsmålet er mest av alt knytt til ureining av botnarealet rett under etablerte

anlegg og område for ankerfeste. Særleg i terskelfjordar vil også vasskvaliteten kunne bli forringa om omfattande havbruksverksemd pågår over tid. Problema med lakselus og rømd oppdrettsfisk er også alvorlege miljøutfordringar i regionen, men er ikkje tema som kan regulerast ved forskriftene om marint vern.

Krossfjorden er eit mykje brukt kystavsnitt med mange utfordringar, men påverknaden frå dei nemnde aktivitetane er ikkje rekna som spesielt stor i dag. Området har store og viktige førekomstar av stortare, men er ikkje påverka av taretråling ettersom slik verksemd knapt har funne stad her nokon gong. Over tid har det heller ikkje vore store opptak av skjelsand frå havbotnen her. Det ligg ein større dumpingplass for skipsvrak på stor djupne i den indre delen av fjorden. Denne plassen ligg utanfor verneområdet, men langtidspåverknaden ved denne skipskyrkjegarden er ukjend. Forsvaret har eit mykje nytta øvingsområde i indre delar av Krossfjorden, og særleg sprenging under vatn ved slike øvingar må seiast å vere eit trugsmål. Oppankring av nye eventuelle havbruksanlegg vil kunne påverke verneverdiane, og må vurderast nøye der dette kan bli aktuelt. På grunn av den nordgåande kyststraumen frå Skagerrak er området påverka av miljøgifter og næringssalt, men trenden er på retur. Påverknad frå anna langtransportert forureining, drivande søppel og mikroplast er vesentleg også her. Det same gjeld forsuring av storhavet, som over tid kan bli alvorleg for mellom anna korallreva i området. Denne delen av Vestlandet har stor skipstrafikk, og vi har fleire døme på omfattande omfang av akutt forureining frå skipsforlis i regionen dei siste tiåra, sjølv om akkurat Krossfjorden har unngått påviseleg påverknad frå desse hendingane.

I **Ytre Hardangerfjorden** er trugsmåla mykje dei same som i Krossfjorden, men her ligg heile kandidatområdet utanfor dei etablerte taretrålingssonene etter den generelle taretrålingsforskrifta. Denne forma for bruk av botntrål er såleis ukjent her, og annan bruk av botntrål er heller ikkje kjent. Det ligg fleire sjøkablar på botnen gjennom kandidatområdet, og ein ny større kabel på langs av Hardangerfjorden kan bli aktuelt i nær framtid. Eit omfattande tverrsamband med bru- eller tunnelloysing mellom Halsnøy og Huglo er diskutert og kan bli ein realitet i framtida, i så fall må ein finne akseptable miljøfaglege løysingar for eit slikt omfattande prosjekt. Den maritime skipsindustrien i regionen er i ferd med å spesialisere seg på monteringsoppdrag av spesielt store modular, noko som krev tilgang til eigna havområde av ulike djupner, og nokre slike monteringsoppdrag kan bli aktuelle i delar av kandidatområdet. Slike prosjekt krev omfattande oppankring av mellombels karakter, og kan påverke havbotnen vesentleg. Denne delen av Hardangerfjorden er sterkt fokusert i havbrukssamanheng. Forsuring av storhavet kan gje store framtidskonsekvensar for dei naturfaglege kvalitetane i dette området, særleg for dei viktige korallreva her og i nærområda til kandidatområdet. Samanbrotet i bestanden av fjordbrisling ligg utanfor mandatet til marint vern, men er alvorleg for økosystema i heile Hardangerfjorden.

Lurefjorden med Lindåsane har sine naturlege utfordringar som resipient, der all vassutskifting skjer over fire svært grunne tersklar. Det gjer at utfordringane for matfiskproduksjon er fråverande med dagens teknikk, men med andre tekniske løysingar i havbruket kan dette endre seg med tida. Lurefjorden er sterkt dominert av kronemaneten *Periphylla periphylla*, som har uvanleg sterk bestand i fjorden. Dette er eit naturleg fenomen som truleg har påverka mellom anna fiskebestandane i fjorden sterkt. Dette har sine sider, men vert her rekna som ein kvalitet meir enn eit problem. Eit større interkommunalt avfallsanlegg drenerer mot Lurefjorden, og sjølv om vilkåra for anlegget er strenge og jamleg vert reviderte, er det vanskeleg å unngå noko avrenning til fjorden sjølv om vilkåra vert etterlevd. Lokaliseringa av anlegget er inga idealløysing for eit marint verneområde, men urealistisk å gjere noko med anna enn å overvake utviklinga særskilt nøye og følgje opp med endra vilkår dersom utviklinga skulle tilseie det.

Vern av områda sikrar ikkje naturmangfaldet mot klimaendringar, men kan ved at andre former for påverknad vert redusert eller regulert, gjere områda betre rusta og vil vere meir robuste mot uheldige effektar av klimaendringar.

Vern sikrar heller ikkje områda mot tilførsle av næringssalt, søppel og miljøgifter utanfrå. Dette er tilhøve som vert regulert gjennom anna lovverk i den grad det let seg regulere, til dømes forureiningslova. Vassforskrifta er vidare eit verkemiddel for å sikre god miljøtilstand gjennom heilskapleg bruk av sektorverkemiddel basert på felles kunnskapsgrunnlag.

1.5 Andre interesser

Alle dei tre kandidatområda i Hordaland er mykje nytta til sjøbasert rekreasjon og friluftsliv, med stor tilhøyrande trafikk av småbåtar. Fritidsfiske er svært populært og også viktig for ein del bedrifter som tilbyr utleige av rorbuer og båt for turistar. Fritidsfisket i Lurefjorden har rett nok tapt noko terreng ved at økosystemet har endra karakter og fiskebestandane gått ned. Alle tre kandidatområda er viktige i forskningssamanheng. Dels har det over mange tiår vore samla viktige marinbiologiske data i desse områda, dels har nye forskingsfelt kome i fokus.

Krossfjorden har omfattande båttrafikk, relatert til lasteskip så vel som store turistbåtar, og ein svært stor flåte av fritidsbåtar. Destinasjonane for det aller meste av tungtrafikken ligg utanfor kandidatområdet, så oppankring i denne samanhengen er eit lite problem. Både i Sund og særleg i Austevoll er tradisjonane for yrkesfiske lange og store, men i dag skjer lite av dette yrkesfisket i kandidatområda. Det finst to registrerte trålingsfelt for reke ytst i Krossfjorden, men berre to kystfiskarar nyttar desse felta i dag — då som ei tilleggssnæring til anna yrkesfiske. Nærleiken til byen Bergen gjer at det finst mange eldre skipsvrak i området, og også andre marine kulturminne. Krossfjorden vert mykje nytta til ekskursjonsområde for studentar i marinbiologi, og også i mange andre pedagogiske samanhengar.

Ytre Hardangerfjorden har også omfattande båttrafikk, mellom anna av båtar som skal til og frå industristaden i Odda med last. Fritidsfiske er omfattande og høgt skatta av folk som bur langsmed fjorden. Yrkesfiske er i dag mindre utbreidd, men fiske etter fjordbrisling pågår framleis når ein meiner det kan vere grunnlag for rekningssvarande fangst. Hardangerfjorden har lange tradisjonar for dette fisket, som i dag er lite grunna låg brislingbestand. Fleire kystfiskarar nyttar kandidatområdet til fangst av sjøkreps med ruse, og ikkje minst teinefiske etter krabbe og hummar. Bestanden av sild i fjorden har teke seg godt opp etter at den var historisk låg på 1970- og 80-talet. Sterk bestand av nise gjennom store delar av året vitnar om dette. Hardangerfjorden vert rekna som ikonisk i landskapssamanheng og også når det gjeld lokal historie, og turistnæringa er i dag særst viktig. Tilstrøyminga av turistar er sterkt aukande, og det er ofte naturkvalitetane som trekk dei mot Hardanger. Det nyopna Folgefonnsenteret (2017) har hovudfokus på vatnet sitt kretsloop frå Folgefonna til fjorden, og mykje av utstillingane er relatert til naturmiljøet i Hardangerfjorden. Det er også knytt forskings- og forvaltingskompetanse til Folgefonnsenteret, og ikkje minst er dei rike båtbyggjartradisjonane i regionen framheva, som Hardangerfjorden naturleg nok har vore avgjerande for. Den marine forskinga i dag er mykje konsentrert kring nyoppdaga og viktige korallrev, men fjorden så vel som isbreen på Folgefonna er også sentral i pågåande klimaforsking.

Lurefjorden er eit skjerma havområde omgjeve av store areal med spreidd busetjing, men også mykje lite påverka landareal. Ei hovudferdselsåre nordover langs kysten går gjennom Lurefjorden, og trafikken med små og mellomstore båtar her er stor året rundt. Regionen er velkjend for sine lyngheier som har vore aktivt drivne gjennom mange hundreår, men som no mange stader er i attgroing. Lyngheisenteret på Lygra er ei motvekt til dette, med sin kompetanse på skjøtsel og tradisjonell drift. Kommunane i Nordhordland har på eige initiativ gjort framlegg om å gjere regionen til eit UNESCO biosfæreservat, ein søknad som har kome langt. Slike biosfæreservat skal byggjast rundt eksisterande, større naturvernområde. I dette tilfellet er det gjort med utgangspunkt i Stølsheimen landskapsvernområde, men eit marint vern av Lurefjorden kunne høve godt inn i dette konseptet. **Lindåsosane** er vel kjende for mellom anna ei lokal sildestamme med eigne morfologiske trekk. Over tid er det gjort mykje verdfull forskning både på denne silda og andre førekomstar i Lindåsosane og Lurefjorden, og med dei endringane som skjer naturleg i økosystema her vil området kunne ha eit stort potensial for viktige forskingsoppgåver i framtida.

Når det gjeld forskingsaktivitet i tilknytning til dei tre aktuelle områda, er områda meint å skulle tene som referanseområde for forskning og overvaking, jf. verneføremåla. Samla dekkjer dei eit vidt spekter av referansefunksjonar.

2. SAKSHANDSAMING

2.1 Bakgrunn

Krossfjorden, Ytre Hardangerfjorden og Lurefjorden med Lindåsosane er tre av 36 kandidat område for marint vern som vart peika ut i tilråding frå *Rådgivende utvalg for marin verneplan*. Utvalet var breitt samansett og vart nedsett av Klima- og miljøverndepartementet (dåverande Miljøverndepartementet) i samråd med Nærings- og fiskeridepartementet (dåverande Fiskeridepartementet) og Olje- og energidepartementet i 2001. Med bakgrunn i mellom anna analyse av utbreiinga til botnlevande marine artar vart Norskekysten delt i tre regionar. Potensielle område vart delt inn i seks kategoriar. Utvalet la vekt på at det skulle veljast ut område frå kvar av dei seks kategoriene innanfor kvar av dei biogeografiske regionane. Utvalet peika på at det ville ta mange år før ein har god oversikt over det biologiske mangfaldet i våre marine område, og la til grunn at det er kjent at det er samheng mellom førekomst av plantar og dyr og botntilhøva generelt.

Utvalet ga si endelige tilråding i 2004. Utvalet vurderte at dei 36 områda til saman representerte eit godt og balansert utval av undersjøisk natur frå kysten og skjergarden. Vet utveljinga vart særpreg og representativitet i regionar og kystavsnitt vektlagt. Det vart også lagt vekt på at områda skulle vere lite påverka og at dei kunne tene som referanseområde for forskning og overvaking.

Arbeidet med marint vern er forankra i fleire stortingsmeldingar, mellom anna St.meld. nr 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)*, jf. Innst. S. Nr. 362 (2008-2009). Gjennom denne meldinga vart oppstart av planarbeidet klarert for 17 av dei 36 kandidat områda. Dei tre kandidat områda i Hordaland var ikkje mellom desse 17 områda. Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet* stadfestar at tverrsektorielt marint vern etter naturmangfaldlova § 39 framleis skal medverke til at eit utval av representative, særegne, sårbare eller trua marine undersjøiske naturtypar og naturverdiar langs kysten og i territorialfarvatnet vert tekne vare på for framtida.

2.2 Saksgang

Sakshandsaminga har følgd reglane i naturmangfaldlova, forvaltingslova og utgreiingsinstruksen.

Melding om oppstart av planarbeidet for dei tre kandidat områda i Hordaland vart kunngjort og sendt lokale og regionale høyringsinstansar frå Fylkesmannen i Hordaland 26. mars 2015. I meldingsfasen gjennomførte Fylkesmannen møter med mellom anna dei 10 involverte kommunane, og inviterte elles til opne informasjonsmøte rundt om i distrikta. I oppstartsmeldinga vart det orientert om at Fylkesmannen ville vere tilgjengeleg for å orientere om prosessen på møte eller arrangement med instansar som bad om det. Det har vore ei rekke slike møte, mellom anna med to regionsråd, ulike oppdrettsfirma/-organisasjonar og framdriftsmøte for arbeidet med *Kystsoneplan i Sunnhordland* i regi av Hordaland fylkeskommune. Oppsummering av innspela frå denne oppstartsmeldinga vart gjort i 2016 og vart eit viktig grunnlag for den etterfølgjande høyringa.

Verneframlegg for Krossfjorden, Ytre Hardangerfjorden og Lurefjorden med Lindåsosane marine verneområde vart sendt til felles høyring 13. februar 2017, med høyringsfrist 2. mai 2017. Til tross for at høyringsfristen var relativt romsleg, måtte ei rekke instansar få utsett frist for at dei skulle få handsame verneplanen politisk eller på styremøte. Tilrådinga frå Fylkesmannen i Hordaland til Miljødirektoratet vart sendt 6. oktober 2017.

Det har vore lagt opp til ein ordinær verneplanprosess etter naturmangfaldlova, som startar med at Fylkesmannen utarbeider eit verneframlegg. Det har vore ein føresetnad at Fylkesmannen sørgjer for at arbeidet skjer med god lokal medverknad og forankring. Sidan dei tidlege åra med arbeidet om marint vern tok til på nasjonal basis, har Fiskeridirektoratet Region Vest vore ein nær, konstruktiv og likeverdig samarbeidspart i prosessen. Etter ein del år vart det klart at arbeidet med marint vern skulle drivast fram av fylkesmennene åleine. Slik har det også vore i Hordaland, og utsending av oppstartsmelding og høyring har skjedd utan formell medverknad frå Fiskeridirektoratet sitt regionskontor. Den gode kontakten mellom desse instansane har likevel

vore oppretthalde, og Fiskeridirektoratet Region Vest har vore ein god rådgjevar for Fylkesmannen gjennom dei formelle prosessane.

3. VIKTIGE ENDRINGAR UNDER VERNEPLANPROSESSEN

3.1 Avgrensing og arealomfang

Avgrensingane frå *Rådgivende utvalg for marin verneplan* frå 2004 er i utgangspunktet lagt til grunn. Dette var svært store område der ikkje alle føreslegne grenser var lette å argumentere for. Dertil var mellom anna ein skipskyrkjegard omfatta av utvalet si grensetrekking, og nokre stader låg grensene inne i etablerte industriområde og truleg omfatta areal med ureina sjøbotn. I samråd med Miljødirektoratet justerte difor Fylkesmannen grensene noko i forkant av oppstartsmeldinga:

Krossfjorden marine verneområde vart redusert frå 350 km² til 210 km². Endringane var (1) eit større areal utanfor grunnlina vart fjerna på grunnlag av manglande fagleg dokumentasjon, (2) i det indre fjordbassenget startar vernet på ÷100 m under sjøkartnull i staden for ÷2 m som er regelen elles, for å unngå nærleik til eit stort tal private eigedomar, naust, båtfeste med meir, og (3) Austefjorden i Sund kommune vart teken ut, på grunnlag av omfattande teknisk påverknad i strandsona fleire stader. Etter innspel frå oppstartsmeldinga vart også eit areal ved Bakkavågen-Navøyeidet (nord i Austevoll) teke ut for å unngå eit eksisterande oppdrettsanlegg. Etter høyring har Fylkesmannen konkludert med at grensene bør justerast i mindre omfang også 4 andre stader i Sund kommune, for å unngå område med mykje eksisterande eller planlagt aktivitet. Den endelege tilrådinga omfattar no eit sjøareal på om lag 207 km².

Ytre Hardangerfjorden marine verneområde vart redusert frå 83 km² til 78 km². Den store endringa her (1) skjedde i ytre delar ved at ein ikkje såg det tenleg med marint vern av hamnebassenga i tettstadane Leirvik og Husnes. Med desse hamnene vart også ein stor del av Klosterfjorden teken ut. Grensesetjinga har vore den same gjennom både oppstartsmeldinga og høyringa, men Fylkesmannen fann grunn til å kome eit innspel under høyringa i møte. Det gjer at den allereie utførte endringa utanfor Husnes vart utvida slik at også eit eksisterande oppdrettsanlegg var liggjande utanfor verneområdet (sjølv om nokre av ankerfesta vert innanfor). Med desse endringane vert det føreslegne verneområdet om lag 77 km².

I **Lurefjorden med Lindåsosane** er det ikkje gjort geografiske avgrensingar i høve til framlegget frå Rådgivende utvalg. Dette føreslegne verneområdet er om lag 71 km² stort.

3.2 Verneforskrifter

Verneforskriftene som er sendt til høyring er — med unntak av verneføremål og geografisk avgrensing — så godt som identiske og i samsvar med Miljødirektoratets «mal» for marine verneområde. Fylkesmannen har tilrådd nokre små endringar etter høyring, som er felles for alle områda. Dei er ikkje gjennomgripande og mest av omgrepsteknisk karakter.

3.3 Namnsetjing

Alle tre kandidatområda har i noka grad endra namn gjennom prosessen. «Korsfjorden» (som var namnet Rådgivende utvalg nytta) endra namn til Krossfjorden etter sterk oppmoding under informasjonsmøte i dei ytre kommunane her. «Ytre Hardangerfjord» har endra namn til Ytre Hardangerfjorden etter framlegg frå Kartverket. «Lindåspollane» er eit kjent omgrep i forskningssamanheng og var namnet som Rådgivende utvalg nytta, men tilbakemeldingane frå fastbuande i området og kommunen tilseier at Lindåsosane er namnet som er mest nytta lokalt.

4. FORVALTING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSNAR

Som vanleg er for norske naturvernområde, vert det lagt opp til at Miljødirektoratet får mynde til å fastsetje kven som skal vere forvaltingsstyresmakt for verneområda, og om det bør opprettast rådgjevande utval for forvaltinga. Alle norske kommunar fekk hausten 2014 tilbod om å ta over forvaltingsansvaret for mindre verneområde, område som elles vert forvalta av fylkesmennene. Miljødirektoratet har delegert slikt ansvar til kommunar som har sagt ja og akseptert føresetnadane som ligg til grunn for tilbodet. Tilbodet omfatta ikkje verneområde som strekker seg over fleire kommunar. I Hordaland er det to kommunar som har slikt lokalt forvaltingsansvar (Stord og Ulvik), men alle dei tre kandidatområda for marint vern i fylket strekkjer seg over fleire kommunegrenser. Det vil dei også gjere når den føreståande kommunesamanslåinga vert realisert.

Fleire høyringspartar har fremja ønskje om at den framtidige forvaltinga av marine verneområde vert lagt til lokalt eller regionalt nivå. Slike ønskje er truleg fremja med forventning om at det følgjer tilstrekkelege økonomiske ressursar med eit slikt forvaltingsansvar. Dette har ikkje vore gjort for dei kommunar som så langt har fått overført forvaltingsansvar for mindre verneområde. Skal det likevel gjerast, vil det også bryte med gjeldande praksis om at kommunal forvalting ikkje skal gjerast gjeldande når verneområda strekkjer seg over fleire kommunegrenser. Det kan sjølvstøtt reist spørsmål om ikkje dei marine verneområda i Hordaland er så store at dei vanskeleg kan karakteriserast som «mindre verneområde». Ei liknande ordning som norske nasjonalparker i dag har, med interkommunale forvaltingsstyre og eigne forvaltarar, bør kanskje kunne vurderast. Dette er ei kostbar ordning, som i så fall krev ekstra løyvingar frå staten.

Fylkesmannen har gode røymsler med eit slikt interkommunalt forvaltingsstyre for Folgefonna nasjonalpark, og er open for at ei liknande ordning kan fungere også for dei marine verneområda. Den daglege forvaltinga skal styrast etter verneforskrift og forvaltingsplan og ikkje initiativ som går på tvers av dette, så utfallet bør såleis bli ganske likt uavhengig av kva instans som fattar vedtaka. Talet på saker som skal handterast treng ikkje bli så stort, men det er stor trong for å utvikle kunnskapsgrunnlaget for dei marine verneområda og mykje tid vil gå med til planlegging og organisering av slike tiltak og omsette resultat i praktisk forvalting. God marinbiologisk kompetanse bør såleis vere ein viktig kvalifikasjon for å kunne ta forvaltingsansvaret for slike område i vare.

Ingen har gjort framlegg om dette under høyringa, men ei høveleg løysing kan kanskje vere ein felles forvaltarstilling for dei tre marine verneområda i Hordaland, som mellom anna har sekretariatsfunksjon for eit felles forvaltingsstyre og/eller rådgjevande utval? Ei slik løysing vil då krevje at økonomiske ressursar vert sett til rådvelde, også om funksjonen skulle bli lagt til Fylkesmannen. Det er uansett lite sannsynleg at slike store marine område vil få ei god og aktiv forvalting om ikkje forvaltingsorganet vert tilført ekstra ressursar.

Forvaltingsplanar for områda må ferdigstillast snarast råd etter at eit vernevedtak ligg føre. Dette er framheva av fleire høyringspartar, og har Fylkesmannen sin fulle tilslutning. Det er særleg viktig i slike store område som ligg tett opp mot større tettstader og mange private eigedomar, for lettare å kunne avklare mindre «småsaker» som kan bli mange i talet og vil krevje mykje kapasitet om ein ikkje har gode retningslinjer for handsaming av desse.

Oppsyn har ikkje vore eit fokusert tema under høyringa. Høyringspartane har truleg rekna med at oppsyn følgjer som ein naturleg konsekvens av eit omfattande vernevedtak, sjølv om nedskjeringar gjorde at store delar av kystsona i Hordaland var utan aktivt fungerande naturoppsyn då planen var ute til høyring. Såleis er signala som Statens Naturoppsyn har gitt i ettertid om at ei full kystoppsynsstilling vil bli gjenoppretta frå sesongen 2018 særskild velkomen og i høg grad naudsynt.

Framlegga omfatta ikkje privat eigedom, og havbotnen utanfor marbakken er utan unntak statens eigedom. Eventuelle utgifter til erstatning og gjennomføring av eventuell erstatningsprosess, samt merking og oppsetjing av skilt, må dekkjast innanfor løyvinga og tilsegnsmakta under kapittel 1420 post 33. Utarbeiding av forvaltingsplanar, etablering av oppsyn og skjøtsel vil måtte dekkjast innanfor aktuelle budsjettpostar og eksisterande budsjetttrammer.

Opplysningane som er komne inn og vurderingane som er gjort gjennom verneplanprosessen, tilseier at gjennomføring av vern som er føreslege i svært lita grad vil legge avgrensingar på eksisterande og planlagt bruk. Det knyter seg større uvisse mellom fleire av høyringspartane om verneforskriftene vil bli til hinder for gjennomføring av ny og forbetra teknologi. Her viser vi til den områdevis gjennomgangen på slutten av dette dokumentet, og særleg til generelle merknader om havbruk i det komande avsnittet (kapittel 5.1).

5. GENERELLE MERKNADER TIL VERNEFRAMLEGGA

Alle dei tre verneframlegga vart sendt til høyring samstundes, i eit felles høyringsskriv. Dette gjer at mange av uttalene som kom inn er generelle, og ikkje alltid spesifikke for kvart einskild kandidat område. Oversikt over lokale, regionale og sentrale høyringspartar som har hatt verneframlegga til uttale, samt oppsummering av alle høyringsuttalene, finst under omtalen av kvart einskild område avslutningsvis i dette dokumentet.

Verneframlegga femner om areal i 10 av kommunane i Hordaland. Haldningane til desse kommunane og fylkeskommunen er ganske delte. Fylkesmannen tolkar fire av kommunane til å vere positive til framlegget, medan dei resterande 6 i ulik grad er negative og generelt meiner at dei er betre eigna til å forvalte dei marine kvalitetane i sine kommunar sjølve. Haldninga var meir positiv til vern etter oppstartsmeldinga enn etter høyringa, då konkretiserte verneforskrifter vart sendt ut. Det meste av den negative responsen har bakgrunn i otte for at havbruksnæringa skal bli negativt råka av verneframlegga, til tross for at dette vil skje i svært lita grad slik verneforskriftene er utforma, og at dette har vore presisert ved alle høve frå Fylkesmannens side. Bodskapen har anten ikkje nådd fram eller meir sannsynleg ikkje blitt trudd på. Tilbakemeldinga er tilsvarande frå fleire av oppdrettsaktørane i områda, men her finst det også dei som vel å sjå marint vern som ei naturleg samfunnsoppgåve som set rammer som næringa må innrette seg etter.

Kandidatområda er store og femnar om geografiske område som i lange tider har vore eit viktig grunnlag for busetjingsmønsteret langs kysten, og som framleis er det. Med bakgrunn i dette er kritiske merknader til verneframlegga ganske små, om ein ser bort ifrå havbruksinteressene. Om verneforskriftene og Fylkesmannens tilhøyrande utgreiing omkring dette temaet hadde vore lest og tolka slik meininga faktisk er, ville uroa kring desse verneframlegga vore relativt liten. Fylkesmannen meiner det er godt grunnlag for å hevde at det store fleirtalet av folk som bur langs denne kysten og som brukar naturen her, ser ei framtidsretta og genuint berekraftig forvalting av det marine naturmiljøet i Hordaland som ei viktig og høgt prioritert samfunnsoppgåve. Slike grunnhaldningar kjem sjeldan til uttrykk gjennom høyringsprosessar av denne typen.

5.1 Særleg om havbruk (akvakultur)

Havbruksnæringa er viktig i regionen. Den har generelt alvorlege miljøutfordringar som må finne ei betre løysing, samstundes som samfunnet har store politiske ambisjonar om vekst. Mange av høyringsinstansane uttrykker otte for at ein ikkje vil kunne ta del i denne veksten innanfor eit marint verneområde. Dei er også urolege for at det kan kome særskilde pålegg til eksisterande drift i verneområda, og nokre vel jamvel å tolke verneforskrifta slik at det vert uråd å kunne ta ny og forbetra teknikk i bruk i slike område. Dersom havbruksaktørane held seg til vilkåra som er sett i løyva dei har, og løyva er i samsvar med krava som skal stillast etter sektorlovgevinga, er denne uroa grunnlaus.

Drift og vedlikehald av eksisterande anlegg kan halde fram som før, jf. § 4j i verneforskriftene. Utsetjing av smolt til matfiskanlegg vert rekna som ordinær drift, og vert ikkje råka av forbodet om utsetjing av framande artar. Føresetnaden er at aktørane held seg til vilkåra som sektorstyresmaktene har sett. Dersom miljøtilstanden endrar seg i uakseptabel grad *kan* dei same sektorstyresmaktene — i marine verneområde som elles — endre vilkåra og jamvel trekke løyvet attende, men i så fall skjer ikkje dette etter verneforskrifta og heller ikkje av di området er underlagt marint vern.

Om eit eksisterande anlegg bør flyttast, om ein ønskjer å utvide produksjonskapasiteten eller ser fordel i å endre driftsforma, må ein som før spørje sektorstyresmaktene om dette. Det same gjeld søknadar om

nyetableringar. Einaste skilnaden i eit marint verneområde er at ein i tillegg må ha løyve etter verneforskrifta i slike høve, og tiltaket kan då ikkje vere i strid med verneføremålet. Det vil det normalt ikkje vere dersom ein tilfredsstiller dei lovmessige krava som eit løyve etter gjeldande sektorlover føreset.

For å erkjenne dette, må ein ha innblikk i korleis gjeldande regime for oppdrettssøknader faktisk er:

Fiskeoppdrett må vere planavklart etter *plan- og bygningslova* på line med mange andre aktivitetar. Dette er det kommunen si oppgåve å sjå til. Slik avklaring føreset også vurdering etter miljørettsprinsippa i naturmangfaldlova, jf. *naturmangfaldlova §§ 8-12*.

Tiltaket må også ha utsleppsløyve etter *forureiningslova*. Det er Fylkesmannen som gir slike løyve. Også her er det eit krav at miljørettsprinsippa i *naturmangfaldlova §§ 8-12* vert vurdert. Om utsleppa ikkje er miljøforsvarleg akseptable, kan Fylkesmannen vanskeleg gje løyve.

Mattilsynet skal også vurdere tiltaket etter *dyrevelferdslova*. Også ved slike løyve skal miljørettsprinsippa etter *naturmangfaldlova §§ 8-12* vurderast. Om tiltaket kan resultere i uakseptabel miljøtilstand innanfor eller utanfor oppdrettsmerdene, kan Mattilsynet vanskeleg gje løyve.

Til slutt krev tiltaket konsesjon etter *akvakulturlova*, noko fylkeskommunen er rette instans for. Her kan det setjast vilkår etter innspel frå sektormyndene eller høyringsinstansar, eller fylkeskommunen kan setje vilkår etter eige tiltak. Også for løyve etter akvakulturlova er det ein føresetnad at saka er vurdert etter miljørettsprinsippa i *naturmangfaldlova §§ 8-12*.

Eit akvakulturtiltak føreset såleis løyve etter fire vel etablerte lovverk som det er, og dei same miljørettsprinsippa etter naturmangfaldlova skal seriøst vurderast ved kvart av desse løyva. Dersom dette vert gjort etter intensjonen i lovverket, vil det berre vere i heilt særskilde tilfelle at ei handsaming etter verneforskrifta kan kome til eit anna resultat. Dersom miljørettsprinsippa er mangelfullt eller feil handtert under handsaminga etter sektorlovene, eller ikkje handtert i det heile, kan saka stille seg annleis. Også eit løyve etter verneforskrifta skal vurderast etter miljørettsprinsippa i *naturmangfaldlova §§ 8-12*.

I tillegg til visuelle og estetiske konsekvensar, vil all næringsverksemd ha innverknad på miljøet. Dette gjeld også akvakulturverksemd. Eit sakshandsamingsregime som er skissert ovanfor inneberer at visse konsekvensar er akseptert, også i marine verneområde. Dette gjeld i første rekke:

(1) *Forureining av havbotnen* rett under oppdrettsmerder og i umiddelbar nærleik av desse. Dette er vanskeleg å unngå med dagens teknikk. Så lenge ureininga er lokal og ikkje øydeleggjande for viktige naturfaglege førekomstar kan den akseptast, men vurderinga kan bli annleis om konsekvensane er vidtrekkande. Nye teknikkar kan redusere eller løyse dette problemet, i så fall er det sterkt ønskjeleg å ta dette i bruk i marine verneområde.

(2) *Plassering av ankerfeste*. Tilstrekkeleg forankring er naudsynt, men anker må plasserast på stader der dei ikkje øydelegg eller unødig påverkar eksisterande viktige naturfaglege førekomstar. Det vil oftast vere naudsynt å kartleggje havbotnen i influensområdet med ROV for å klargjere dette, men dette vert det ofte stilt krav om uansett i dag.

(3) *Indirekte konsekvensar på villfisk* ved spreiding av lakselus og rømd oppdrettsfisk. Dette er alvorlege miljøkonsekvensar som må finne vesentleg betre løysingar enn i dag, men vil bli handtert av anna regelverk og er uvedkomande verneforskrifter for marint vern.

6 MERKNADER TIL EINSKILDOMRÅDA

6.1 Krossfjorden — Sund, Austevoll, Bergen og Os kommunar, Hordaland fylke

6.1.1 Verneverdiar

Dette kandidatområdet omfattar eit sjøareal på om lag 207 km² og ligg i ytste del av Krossfjorden. Dette er ein open og djup fjord (ned mot 700 m) der det biologiske mangfaldet er betre kartlagt enn dei fleste andre stader. Oppunder 50 000 ulike artar er påvist i norsk natur. Av desse lever meir enn 6000 på havbotnen i Hordaland, og fleirtalet av desse er påvist i Krossfjorden.

Området femner om eit stort tal ulike naturtypar. Ytst mot Nordsjøen er området avgrensa av 200 meters djupnekote. Inne i fjordbassenget til Krossfjorden går grensa ved 100 m djupne, medan grensa følgjer 2 m djupne i dei ytre delane av Krossfjorden i Sund og Austevoll. I det opphavlege framlegget frå Rådgjevande utvalg i 2004 var kandidatområdet heile 396 km². Det er i ettertid gjort omfattande endringar av grensesetjinga her for å unngå å inkludere sterkt påverka kystavsnitt og nærleik til eit stort tal private eigedomar. Endringane er utan unntak gjort innanfor grensene av det opphavlege kandidatområdet.

Det finst eit viktig og fagleg svært interessant korallrev (veggrev) på nordskrenten av Austevoll. I Skårasundet er det dei siste åra påvist gode førekomstar av spesielle kalkalgar, og fjorden er kjend for gode førekomstar av den sterkt truga pigghåen delar av året. Fjorden er også rik på marine kulturminne. Likevel er det dei store førekomstane av stortare som står i fokus i eit slikt område. Stortare veks i store mengder langs den ytre kyststripa i dette området, og førekomstane har aldri vore kommersielt hausta, i alle fall ikkje ved bruk av botntrål slik vanleg er mange plassar der stortare veks på norskekysten. Dette skuldast at den undersjøiske topografien er for krevjande for teknikken som vert nytta ved tarehausting.

Taren veks ned til om lag 20 meters djupne i store skogar her. Tareskogen er viktige leveområde for eit stort tal marine dyr, og dermed også viktig oppvekst- og næringssøksområde for mange fiskeslag og sjøfugl. Taren er også ein viktig ressurs for industrien, ved at ein kan framstille alginat av stortaren.

Tareskogen er biologisk høgt produktiv. Dagens klimautfordringar gjer det påkravd at vi nyttar naturens eigne metodar for å lagre karbon fullt ut, samstundes som vi må avgrense våre eigne utslepp til atmosfæren så langt vi maktar. Tareskog er svært effektiv til å lagre karbon, faktisk meir effektiv enn barskogen på land. Forskarar har rekna ut at dersom norsk tareskog veks heilt til att, vil den kunne lagre like mykje karbon som all skog i Noreg gjer. Det vert lagra kring 5 millionar tonn CO₂ årleg i norsk skogsjord. Det er likevel langt fram til at all tareskogen i Noreg er intakt. Ein god del vert hausta kommersielt, og nord i landet er store undersjøiske areal heilt beita ned av kråkeballar.

Ettersom førekomstane av stortare i Krossfjorden ikkje blir eller har vore kommersielt hausta, kan dette vere eit viktig referanseområde for framtidig forskning. Hordaland kan lettare enn andre ta eit nasjonalt ansvar for å verne om denne spesielle og høgt produktive naturtypen.

6.1.2 Planstatus og inngrepsstatus

Arealplan for Sund kommune (2010-2020) omfattar størstedelen av kandidatområdet. Her er sjøareala delt opp i fiskeområde som gytefelt, trålfelt og kaste- og låssettingsplassar. Andre viktige fiskeområde er med i planen som fleirbruksområde NFFF (natur, ferdsel, fiske og friluftsliv). Elles er nokre avmerkete område sett av til akvakultur og hamner. I kommuneplan for Austevoll 2011-2021 inngår viktige fiskeområde i kombinasjon med andre typar arealbruk. Delar av overlappende verneområde er sett av til sone for militær verksemd og område for bruk og vern av vassdrag med tilhøyrande strandsone. Det er ingen overlapp med område sett av til akvakultur.

I Bergen og Os kommunar er det berre havareal djupare enn 200 m som er med i kandidatområdet. Det er berre område avsett til fiske og fleirbruk som vert omfatta av kandidatområdet i kommuneplanane for desse kommunane.

Fylkesdelplan for kysten i Hordaland frå 2001 har ikkje nokon arealdel, men trekk opp mål, retningslinjer og tiltak for bruk og vern av kystsona. Det overordna målet med planen er mellom anna at kystsona skal nyttast med balanse mellom bruk og vern av areal- og naturressursane og samstundes sørgje for ei berekraftig samfunns- og næringsutvikling. Måla og retningslinjene for planen er ført vidare i gjeldande Fylkesplan for Hordaland frå 2008. Parallelt med arbeidet med marint vern har Hordaland fylkeskommune også arbeidd med ein kystsonplan for Sunnhordland. Sjøareala i Austevoll kommune er inkludert i denne planen, også den delen av Austevoll som grensar til Krossfjorden. Det har vore løpande kommunikasjon mellom Fylkesmann og fylkeskommune under vegg i desse planarbeida, og planverka står i samsvar med kvarandre. Kystsonplanen har vore til høyring og møtt til dels sterk lokal motbør frå fiskeri- og havbruksnæringa, og er enno ikkje vedteken.

Det ligg to sjøfuglreservat i kandidatområdet, begge i sørvestlege delar av Sund kommune. Begge er primært stormåsekoloniar og har vist stabile og til dels positive bestandstrender dei seinare åra. Området har også ein vesentleg hekkebestand av ærfugl, og er eit viktig vinteropphaldsområde for skarv og havdukkender.

Kystsona i indre delar av Sund, i Bergen og Os er prega av spreidd busetjing, hytter og naust med tilhøyrande båtplassar. Lenger ute i Krossfjorden er strandlina påfallande lite nedbygd, ikkje minst gjeld dette øyriket vest av Tofterøy i Sund, som vert rekna som eit kjerneområde i framlegget for marint vern. Sjølv om det er mykje menneskeleg aktivitet knytt til Krossfjorden, er området som er aktuelt for marint vern lite påverka av tekniske inngrep. Det finst 2 fiskeoppdrettsanlegg i utkanten av kandidatområdet, og 5 til i randområda (nokre av ankerfesta til desse ligg i kandidatområdet). Eitt av anlegga i randområda ligg på ein ugunstig lokalitet og vurderer flytting lenger ut. Sjølv om Fylkesmannen har justert grensa noko i området anlegget er tenkt flytta til, kan nokre ankerfeste og delar av anlegget elles kome inn i kandidatområdet. Flyttinga er enno ikkje klarert etter anna lovverk, men synest å vere lite problematisk for marint vern. I Austevoll vart grensa justert før høyring for å unngå at eit eksisterande oppdrettsanlegg kom med i kandidatområdet.

I Sund ligg to nedlagde fiskerihamnar som i gjeldande kommuneplan er sett av til dels landbasert akvakultur. Det ligg føre planar om konkret aktivitet i desse områda. Utsiktene til oppdrett av drøbakkråkebolle synest å vere lite aktuelle her i dag, men andre framlegg kan kome. I det andre området har ein interessant lagt fram interessante tankar om eit testanlegg for oppdrett av sekkedyr. Konseptet har vore lagt fram for Fylkesmannen og synest å kunne vere innanfor rammene av kva som kan akseptast inne i og tett opp mot eit marint verneområde, men planane må konkretiserast meir.

Frå Korsneset og eit stykke utover i Krossfjorden har Forsvaret eit vel etablert øvingsområde. Kva som ligg på havbotnen etter tidlegare øvingar er uvisst, men undervasssprenging har ofte vore ein del av desse øvingane. Øvingsområdet ligg mellom anna inne i gjeldande kommuneplanar og kan nok vanskeleg endrast mykje, men vidare undervasssprenging kan vere vanskeleg å akseptere i eit marint verneområde.

Teinefiske etter krabbe og hummar er populært, og også lokale kystfiskarar nyttar området i næringa si. Det ligg to reketrålingsfelt i området, eitt i Sund og eitt i Austevoll. I ein tidleg fase av verneplanarbeidet vart desse områda føreslegne som referanseområde av Fiskeridirektoratet. Trålfelta er nytta av berre to lokale fiskarar — ein tilhøyrande i Austevoll og den andre i Os. Desse samarbeider allereie med Havforskningsinstituttet ved at dei samlar inn forskingsdata under fangsten. Verneforskrifta legg opp til at dette regimet kan halde fram i staden for at reketråling vert forbode, men om nye fiskarar kjem til og vil nytte områda må dei søkje forvaltingsstyresmakta om dette.

Heile den ytre kysten av Noreg der stortare veks i tilstrekkelege mengder, er inndelt i soner for taretråling. Dette gjeld også ytre delar av Krossfjorden, men her har Havforskningsinstituttet to definerte forskingsområde der taretråling er forbode. Her har det aldri vore tråla etter tare, men det har det heller ikkje i resten av kandidatområdet ettersom undersjøisk topografi ikkje høver for haustingsteknikken. Ved revidering av

taretrålingsforskrifta i Hordaland er kandidatområdet halde formelt utanfor trålingsregimet, inntil prosessen omkring marint vern er formelt avklart.

6.1.3 Høyring

Verneframlegget vart sendt på høyring til 165 ulike instansar den 13. februar 2017 saman med tilsvarande verneframlegg for Ytre Hardangerfjorden og Lurefjorden med Lindåsosane. Sjå vedlegg for kva instansar som fekk framlegget til høyring. Verneframlegget omfattar ikkje privat grunn og var difor ikkje sendt til grunneigarar.

Det kom tilbakemelding på oppstartsmelding og/eller høyring frå 33 ulike instansar og einskildpersonar.

Generelle merknader

Hordaland fylkeskommune er positive til prinsippet om marint vern, men tilrår ikkje vern av Krossfjorden av omsyn til eksisterande og framtidig akvakulturverksemd. Dei meiner også at forvaltinga av området må leggjast til regionalt folkevalt nivå, og at det vert oppretta eit rådgjevande utval.

Sund kommune er negativ til vern, særleg med utgangspunkt i at dei meiner vern vil bli eit stort problem for eksisterande og framtidig akvakulturverksemd. Verneframlegget inkluderer mykje av kystsona i denne kommunen, noko som har generert ein del spørsmål og problemstillingar. Kommunen uttrykker at dei er positive til den informasjonen som Fylkesmannen har medverka til i høyringsperioden.

Austevoll kommune er negativ til vern slik verneframlegget ligg føre og meiner handsaminga har skapt strid mellom kommune, lokalsamfunn og næringsliv på den eine sida, og vernestyresmakter på den andre sida. Dei meiner at Fylkesmannen ikkje har lytta til lokale styresmakter, lokalsamfunn og råka næringsinteresser undervegs i arbeidet. Tilhøvet til eksisterande og framtidig næringsverksemd bør konsekvensutgreiast.

Bergen kommune er svært positive til vern og hadde helst sett at vernegrensene vart trekt nærare land enn 100 m djupne, av omsyn til naturførekomstane.

Os kommune er kritiske til verneplanen ettersom dei meiner at den på ingen måte tek inn over seg at nye produksjonsmåtar og –system er i utvikling i oppdrettsnæringa.

Fiskeridirektoratet region Vest har ein rekke merknader, der det vert presisert av eit vern ikkje må gå ut over akvakulturverksemd og tradisjonelt fiske.

Forsvarsbygg registrerer at vernegrensene er tenkt lagt utanom eit dumpingsområde for skipsvrak og eit område for undervasssprenging, men presiserer at Forsvaret framleis har eit større øvings- og skyteområde i Krossfjorden. Dette øvingsområdet bør uthevast på vernekartet.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) stadfestar at verneframlegget ikkje har konsekvensar for kjende energiressursar, og heller ikkje rører ved definerte utgreiingsområde for havvind.

Kartverket er usikker på «Krossfjorden» som nemning på verneområdet, og ber om at dette vert sjekka opp med stadnamntenesta.

Kongelig Norsk Båtforbund region Vest er ottefulle for at verneområdet vil vere til hinder for bruk og vidareutvikling av sjøen som rekreasjonsområde, ettersom båtfolket må ha ein stad å fortøye båtane sine. Dei rår til sterk avgrensing av området.

Statens Vegvesen region Vest, Kartverket, Bergen og Omland Havnevesen og Direktoratet for mineralforvaltning har ingen særskilde merknader til verneframlegget. Mattilsynet og Norsk Institutt for naturforskning er positive til eit vern.

Mange av høyringspartane framhevar at det er viktig at forvaltingsstyresmakta må halde nær og god kontakt med kommunar, instansar og etablerte verksemdar i området dersom vern vert ein realitet.

Fylkesmannen vil så langt som råd ta med interesserte partar i forvaltinga av kysten og det marine verneområdet, også medrekna arbeidet med forvaltingsplan. Austevoll kommune meiner at Fylkesmannen ikkje har halde god nok kontakt gjennom utgreiingsprosessen, men kommunen har hatt same tilbod om informasjon, kontakt og medverknad som mellom anna Sund kommune, og Sund kommune seier seg faktisk godt nøgde med den kontakten. Bergen kommune sitt framlegg om utvida vern er interessant, men kan ikkje etterkomast utan ei ny og revidert høyring. Forsvaret sitt øvingsområde er vel kjent og femner om det meste av kandidatområdet, dermed er det ikkje naturleg å markere øvingsområdet på vernekartet. Det må klarerast at området for undervasssprenging faktisk ligg utanfor vernegrensene. Fiskeridirektoratet region Vest har vore ein likeverdig part med Fylkesmannen om utgreiinga av marint vern gjennom mange år. Konseptet har ikkje endra seg nemneverdig etter at Fylkesmannen fekk ansvaret for vidareføring av utgreiinga åleine, og Fiskeridirektoratet vil bli ein nær og viktig samarbeidspart i forvaltinga av verneområdet dersom vern vert ein realitet.

Vernet vil ikkje vere til hinder for at sjøen kan nyttast til rekreasjon, snarare tvert om. Kongelig Norsk Båtforbund sin otte er såleis grunnlaus.

Fiske og tarehausting

Verneforskrifta vil ikkje sette nye restriksjonar på tradisjonelt fiske, korkje næringsfiske eller fritidsfiske. Fleire høyringsinstansar er ottefulle for at dette vil skje, om ikkje no så i framtida. Verneforskrifta gir ikkje høve til dette. Derimot vil bruk av botntrål bli forbode (trål er allereie forbode i norske fjordar etter anna lovverk) og tråling etter tare. Verneforskrifta gir også høve til å regulere reketråling. Dette er særskilte viktige element i verneframlegget.

FMC Biopolymer erkjenner at det ikkje vert tråla etter tare i området i dag då undersjøisk topografi er krevjande. Men nye teknikkar kan kome i framtida, og då vil området kunne bli aktuelt. Dei meiner det ikkje er naudsynt med ytterlegare vern enn det som allereie er heimla i gjeldande hausteforskrift og eksisterande verneforskrifter.

Fiskeridirektoratet presiserer at kaste- og låssettingsplassar må favoriserast i verneforskrifta.

Fiskarlaget Vest er positive til vern og forventar at dette vil medverke til å ta verdiane i kystsona i vare som kan gjere at fiskeri kan gå føre seg i eit langsiktig perspektiv. Fiskarlaget er positive til at tang-, tare- og skjelsandførekomstane ikkje skal haustast i kandidatområda. Dei forventar å bli tekne med på råd om det i framtida vert på tale med nye reguleringar som rører ved utøving av fiske.

Austevoll fiskarlag er imot verneplanen. Dei krev å kunne bruke snurpenot og all annan reiskap som kan tenkjast nytta på dette kystavsnittet, og dei vil behalde og bruke dei registrerte reketrålfeltene og ha retten til å finne nye.

Reketrålalarane. To lokale kystfiskarar nyttar i dag dei to registrerte reketrålingsfeltene. Ingen av dei har gitt uttale til høyringa, men Fylkesmannen har hatt kontakt med dei ved fleire høve. Dei er ikkje tilhengjarar av fleire restriksjonar, men begge gir uttrykk for at kravet i verneforskrifta om samarbeid med forskingsinstans ved haustinga er i samsvar med måten trålinga her vert utført på i dag.

Fylkesmannen registrerer at mange er opptekne av fiskeressursane i området, og er ottefulle for framtidige restriksjonar på å kunne utnytte ressursane. Slike restriksjonar kan kanskje kome, men då etter heilt anna lovverk og ikkje etter verneforskrifta. Det er ingen motstrid mellom marin verneplan og tradisjonelt fiske. Taretråling vil bli forbode, og FMC Biopolymer sine synspunkt på dette kan ikkje innfriast. Til det er stortareførekomstane i området for viktige i høve til verneføremålet. Reketråling slik aktiviteten vert utøvd i området i dag synest å vere grei, men dette regimet kan justerast om forskingsresultat skulle tilseie det i framtida.

Akvakultur

Langt dei fleste innvendingane mot verneframlegget er relatert til akvakultur — dels av otte for at eksisterande anlegg skal bli pålagt strenge vilkår på grunn av marint vern, dels av uvisse om korleis søknadar om nye anlegg vil verte handterte, og faktisk også otte for at det ikkje vil bli lov å ta nye teknikkar i bruk i framtida. Dette til tross for at Fylkesmannen heile tida har gitt uttrykk for at akvakultur i området ikkje vil bli råka så lenge det ikkje er i strid med verneføremålet. Om nye anlegg skulle kome i strid med verneføremålet, kvalifiserer dei heller ikkje til løyve etter eksisterande lovverk ved at rimelege miljøkrav ikkje er stetta. At nye teknikkar ikkje kan takast i bruk er ein heilt urimeleg påstand, ettersom utviklinga i fiskeoppdrettet vanskeleg kan gå andre vegar i framtida enn at driftsmetodane vert meir miljøforsvarlege enn i dag. Dersom dagens teknikk kan forsvarast i eit marint verneområde, kan sjølvstøtt ein teknikk med høgare miljøstandard forsvarast.

Fiskeridirektoratet region Vest meiner at verneforskrifta vil få store konsekvensar for akvakulturverksemder i området. Også Hordaland fylkeskommune, Sund kommune, Os kommune og ikkje minst *Austevoll kommune* er av ei liknande oppfatning.

Sjømat Norge ber primært om at framlegget om vern av Krossfjorden vert trekt attende i sin heilskap, subsidiært at området vert vesentleg redusert i Krossfjorden og i havet utanfor. Dei har mange konstruktive og relevante merknader i innlegget.

Lerøy Sjøtroll har 5 eksisterande fiskeoppdrettsanlegg i kandidatområdet eller i randområda til dette, og er negativ til vern. Dei meiner å vite at alle dispensasjonssøknadar frå havbruksnæringa vil bli avslegne etter plan- og bygningslova, og er sterkt urolege for at det vil bli uråd å drive oppdrett i kandidatområdet i framtida. Uttalen har svært mange ankepunkt og bør lesast separat, mellom anna meiner dei at det vil vere umogleg å innføre produksjon av IMTA, og at verneforskrifta vil gjere det vanskeleg å kunne dyrke tare i tilknytning til etablerte oppdrettsanlegg.

Telavåg Fiskeoppdrett AS har eitt oppdrettsanlegg i kandidatområdet og eit anna i Austefjorden like utanfor. Sistnemnde ligg på ein ugunstig lokalitet, og ein har ambisjonar om å flytte dette lenger ut og vil då kome inn i kandidatområdet. Planane har ikkje kome så langt at dei er konkretisert som søknad etter anna lovverk, men har vore drøfta med Sund kommune og Fylkesmannen med tanke på marint vern. Fylkesmannen er samd med Telavåg Fiskeoppdrett at det ut frå generelle miljøomsyn kan synest riktig å flytte anlegget, og vernegrensa utanfor Austefjorden er noko justert for å kome denne utfordringa betre i møte.

Ocean Bergen har ikkje skrive høyringsuttale, men har lagt fram tankar om eit testanlegg for oppdrett av sekkedyr på vestsida av Tofterøy i Sund. Konseptet er drøfta med kommunen og Fylkesmannen i særskilt møte, og høyrest umiddelbart ikkje ut til å vere i stor motstrid til marint vern. Tiltaket må søkjast om på ordinært vis dersom det vert aktuelt. Delar av anlegget er landbasert i ein fiskerihamn som i dag har status som område for akvakultur i kommuneplanen, og grensa for marint vern er noko justert rundt dette området slik at tekniske inngrep i stor, eller full, grad vil kome utanfor verneområdet.

Austevoll Seaweed Farm AS er imot vern, av di dei meiner at vern vil hemme vidareutvikling med dyrking av tare.

Havforskingstinstituttet meiner at verneforskrifta i for stor grad opnar for dispensasjonssøknader. Dei ønskjer også at det vert presisert at utslepp av badebehandlingsvatn frå merd og brønnbåt er å rekne som «konsentrerte forureinande stoff» og dermed forbode.

Naturvernforbundet krev at oppdrettverksemder i verneområdet må vere lukka.

Norges Miljøvernforbund krev at det ikkje skal tillatast oppdrett i verneområda i det heile.

Fylkesmannen registrerer at innspela er mange, kreative og til dels drastiske samanhalde med korleis akvakultur vil bli handtert i eit eventuelt framtidig verneområde. Akvakultur har unekteleg alvorlege miljømessige konsekvensar i dag som er fokusert i samfunnet, som uansett vil vere grunnleggjande for korleis

søknader om etablering på nye stader vert vurderte. Framtidige miljøkonsekvensar kan ikkje vere større i eit marint verneområde enn utanfor, men verneforskrifta legg heller ikkje opp til eit strengare regime for akvakultur i verneområdet. Sjå også utgreiinga under generelle merknader til verneframlegget.

Fylkesmannen har tidlegare endra grensa i Austevoll slik at eitt av Lerøy sine 5 anlegg kjem heilt utanfor kandidatområdet. Etter høyringa er også grensa justert i Sund for å gjere mogleg flytting av Telavåg Fiskeoppdrett sitt anlegg i Austefjorden lettare, men korkje desse eller dei andre anlegga i eller ved kandidatområdet vil få ekstra pålegg som følge av eit marint vern.

For tida vert det lansert mange ulike idear om dyrking av tare i tilknytning til etablerte fiskeoppdrettsanlegg, som mellom anna vil kunne ta opp noko av næringsstoffa kring anlegga. Slik verksemd vil kanskje legge beslag på store areal og kan skape konflikt i høve til andre interesser, men ikkje i høve til marint vern med mindre tung oppankring vil vere naudsynt.

Krava frå miljøvernorganisasjonane er ikkje mogleg å innfri innanfor juridiske rammer og politiske føringar for norske marine verneområde.

Verneplan og verneverdiar

Kartverket føreset at Fylkesmannen tar kontakt for avklaring av skrivemåten på namna til dei respektive verneområda, og dei saknar teiknforklaring på karta.

Fylkesmannen ser at det kan reisast tvil om området bør heite «Korsfjorden» eller «Krossfjorden». Dette vart eit diskusjonstema under det første informasjonsmøtet i Sund. Dette må sjekkast ut med Stadnamntenesta på Vestlandet (har ikkje vore høyringsinstans), men Krossfjorden er nok den naturlege nemninga for lokale folk i storparten av det geografiske arealet. Andre stadnamn er det ikkje på vernekartet ut over det som følgjer av kartgrunnlaget. Reketrålingsfelta vil få meir sjølvforklarande teiknforklaring, elles er det vanskeleg å sjå at anna teiknforklaring er naudsynt.

Korallrev. Fiskeridirektoratet region Vest sluttar seg til at vern av korallar skal vere ein del av føremålet for det marine vernet. Det ser ikkje ut til å vere usemje mellom nokre av dei andre høyringspartane om dette.

Tareskog. Dei store førekomstane av stortare er ein svært sentral verneverdi i dette området. FMC Biopolymer og Hordaland fylkeskommune meiner at vern av tareskogen ut over gjeldande hausteforskrift ikkje er naudsynt, og Austevoll fiskarlag vil ikkje ha restriksjonar på taretråling i det heile. Ut over dette ser det ut til å vere brei semje om at vern av tareskogen er viktig.

Verneføremål og verneforskrift

Fiskeridirektoratet rår til at omgrepet akvakultur vert nytta i verneforskrifta i staden for havbruk. Dei har også to framlegg til teknisk redigering av verneforskrifta om låssetting og lagring av levande fisk.

Fylkesmannen har justert verneforskrifta i samsvar med Fiskeridirektoratet sitt framlegg.

Sjømat Norge er uroleg for at formuleringa om forbod mot utsetjing av organismar i framtida kan tolkast som at utsetjing av smolt i oppdrettsanlegg er forbode. Dei er også urolege for korleis § 4 litra l kan bli praktisert, der det står at Miljødirektoratet kan gi forskrift som forbyr verksemd i det marine verneområdet av omsyn til korallførekomstar. Lerøy Sjøtroll viser til det same punktet i forskrifta, og meiner ein må presisere kva avstand ein akvakulturlokalitet skal ha frå ein korallførekomst.

Fylkesmannen presiserer at utsetjing av smolt til oppdrettsanlegg ikkje er å rekne som utsetjing av organismar, men i staden inngår i omgrepet «drift av eksisterande anlegg». Forbodet mot utsetjing av organismar er mynta på uønskt spreiding av framande artar i naturen. Vern av korallrev og andre store korallførekomstar er fundamentalt i dette verneområdet. Det er lite truleg at det vert naudsynt med spesiell forskrift om dette. Omsyn til korallrev, både direkte og indirekte, er allereie sterkt fokusert etter anna lovverk i det marine miljøet,

og har allereie påverka lokaliseringa av fiskeoppdrettsanlegg i fylket. Det er uråd å setje ei fast avstandsgrense mellom korallførekomstar og oppdrettsanlegg, her vil lokale tilhøve vere heilt avgjerande.

Hordaland fylkeskommune føreslår å ta ut forbodet mot uttak av masse i verneforskrifta § 3c, og erstatte dette med eit nytt punkt 3d: «Det kan berre søkjast om konsesjon for uttak av skjelsand for førekomstar som det er opna for å søkje om konsesjon på i forvaltingsplan for verneområdet, og på vilkår som er sett i forvaltingsplanen i tillegg til dei generelle konsesjonsvilkåra».

Fylkesmannen meiner dette er unødvendig. Ein er samd i at rammene for aktivitet som er lovleg eller som kan tillatast etter dispensasjon eller eige løyve skal klarerast i forvaltingsplan, men opptak av skjelsand i eit marint verneområde bør vere heilt forbode. Framtidige konsesjonar bør lokaliserast utanfor verneområdet. Då er den opphavlege formuleringa i verneforskrifta fullt tenleg.

Anlegg

Kystverket understrekar at navigasjonsinstallasjonar i området må haldast ved like, og at Kystverket må ha tilgang til dette.

Fylkesmannen viser til at Kystverket sine installasjonar i området kan haldast ved like, jf. § 4h i forskrifta.

Fiskeoppdrettsanlegg er omtalt i eige avsnitt. Ut over dette er det ikkje kjende anlegg i kandidatområdet.

6.1.4 Fylkesmannens tilråding

Fylkesmannen viser til vurderingane under dei einskilde tema, og rår til at verneframlegget vert ført vidare som føreslege. Innspela vil bli vidare vurdert i arbeidet med mellom anna forvaltingsplan. Det er ein klar føresetnad at vidare arbeid etter eit eventuelt vern skal skje i nært samråd og samhandling med involverte kommunar, relevante sektorstyresmakter og aktuelle næringsaktørar i området, men instansen som vert forvaltingsstyremakt må ha tilstrekkeleg kapasitet til å kunne utføre dette arbeidet i samsvar med intensjonane.

6.2 Ytre Hardangerfjorden — Stord, Tysnes og Kvinnherad kommunar, Hordaland fylke

6.2.1 Verneverdiar

Dette kandidatområdet omfattar eit sjøareal på om lag 77 km² og ligg tvers over Hardangerfjorden frå Ånuglo og ut mot Klosterfjorden. Det femner om terskelen til Hardangerfjorden, som er ein stor morene (undersjøisk del av Raet) som strekk seg frå søre spissen av Huglo og til øya Hille vest av Halsnøy. Over ein slik terskel er det sterk straum som gir gode næringstilhøve for eit rikt og mangfaldig dyreliv.

Området femner om eit stort tal ulike naturtypar. Med unntak av nærområda til industristaden Husnes og indre og ytre kryssing av Hardangerfjorden følgjer avgrensinga utan unntak 2 m djupne. Avgrensinga er vesentleg justert ned i høve til det opphavlege framlegget frå Rådgjevande Utval i 2004, som var eit område på 83 km² og som gjekk vesentleg lenger ut mot munningen av Hardangerfjorden.

Den undersjøiske moreneryggen har mellom anna førekomstar av korallar og svampar i skråninga ned mot Langenuen og i skråningane vest og sør for Hille. Moreneryggen er ein avsetnad frå siste istid og er stor i nasjonal målestav. Ved Huglhammaren vart det i 2016 påvist eit større veggrev med minimum 13 ulike korallartar og 17 artar svampar. Dette kaldvasskorallrevet er tilsynelatande i god økologisk tilstand, og vert rekna som eitt av dei aller viktigaste i sitt slag i landet. Det er augekorallen *Lophelia pertusa* som dannar korallrev i våre farvatn. Noreg er heimstad for 25 % av dei kjende førekomstane av denne arten i verda.

Inne i Husnesfjorden er fjorden meir enn 500 m djup og har store førekomstar av fjørstjerna lofotsjølilje *Rhizocrinus lofotsensis*, ein djupvassart som veks på blaut botn. I tillegg finn vi den sjeldne hornkorallen *Isidella lofotensis* på botnen her. Begge desse artane er meir vanlege i arktiske havområde.

Området husar brislingbestanden i Hardangerfjorden i delar av året. Bestanden av denne raudlista arten — som er ein nøkkelorganisme i eit slikt fjordsystem — er i dag historisk låg. Kandidatområdet har også gode førekomstar av sjøkreps *Nephrops norvegicus*, ein ressurs som fleire kystfiskarar haustar kommersielt.

6.2.2 Planstatus og inngrepsstatus

Gjeldande område er handsama i kommunedelplanen for Huglo (Stord kommune) frå 2010. Størstedelen av området er sett av til fiske-, ferdsel-, natur- og friluftsområde. Eitt område er sett av til akvakultur nord for Tveitaøyane og nokre mindre område er sett av til fiske.

Kandidatområdet er handsama i kommuneplan for Tysnes (2003-2015). Områda ligg her med arealkategori fleirbruksområde for akvakultur, ferdsel, fiske, natur og friluftsliv og natur- og friluftsområde i sjø.

Kvinnherad sende første generasjon kommuneplan til høyring i 2016. Det er her mellom anna markert eit område for akvakultur i kandidatområdet for marint vern. Einaste gjeldande kommunedelplan som synest å vere aktuell er Ranavik-Eidsmarka. Verneframlegget for Ytre Hardangerfjorden er i kommunedelplanen mellom anna avsett med planføremål fiske og fleirbruk, samt akvakultur.

Hordaland fylkeskommune er i slutfasen av arbeidet med regional plan for kystsona i Sunnhordland. I dette arbeidet er det samla og samanstillt eit stort kunnskapsgrunnlag som òg vil ha relevans for den marine verneplanen. I den regionale planen sitt plankart er høyringsområdet for marint vern ikkje vist. Det er likevel omtala og vist i temakart. Vidare er det utforma retningslinjer som skal medverke til å sikre ein berekraftig bruk i det framtidige verneområdet.

Det ligg 3 sjøfuglreservat i kandidatområdet, og eitt til like utanfor. Vedvarande næringssvikt i fleire tiår gjer at desse reservata ikkje er nytta av sjøfugl i særleg stor grad i dag, men ein ser visse teikn til at næringstilbodet kan ha betra seg noko dei seinaste åra. Det er i tillegg 2 andre verneområde som grensar ned mot kandidatområdet, mellom anna skogreservatet Ånuglo naturreservat der Miljødirektoratet er grunneigar. For 50-60 år sidan var denne delen av Hardangerfjorden eit særskilt viktig overvintringsområde for lomvi frå britiske hekkekoloniar. Denne funksjonen er heilt fråverande i dag, truleg på grunn av den same næringssvikten. Likevel er det godt med sild i fjorden i delar av året, og då er niser vanlege å sjå i området.

Kystsona i kandidatområdet er prega av spreidd busetjing, hytter og naust med tilhøyrande båtplassar. Sjølv om det er mykje menneskeleg aktivitet knytt til denne delen av Hardangerfjorden, er området som er aktuelt for marint vern lite påverka av tekniske inngrep. Det finst 3 fiskeoppdrettsanlegg i kandidatområdet, men eitt av desse vil i hovudsak bli liggjande utanfor med den siste grensejusteringa som Fylkesmannen rår til. Tillaten produksjonskapasitet (utelukkande laks) for desse anlegga er i dag 10 100 tonn til saman.

Denne delen av Sunnhordland har stor industriell aktivitet, mellom anna ved montering og bygging av større maritime konstruksjonar. I samband med dette trengst eigna sjøareal der samansetjing av store modular er mogleg. Dette skjer mellom anna i delar av Klosterfjorden. Det er uvisst i kva grad naturmangfaldet på havbotnen vert påverka av denne aktiviteten, men dette er eit tema som må avklarast nærare før ein kan gjere eit endeleg vernevedtak.

Teinefiske etter krabbe, sjøkreps og hummar er populært, og også lokale kystfiskarar nyttar området i næringa si. Det ligg ingen rekefiskefelt i området. Heile den ytre kysten av Noreg der stortare veks i tilstrekkelege mengder, er inndelt i soner for taretråling. Desse sonene går ikkje så langt inn i fjorden som her, så områda har aldri vore tråla for tare. Like fullt er det gode førekomstar av stortare i kandidatområdet.

6.2.3 Høyring

Verneframlegget vart sendt på høyring til 165 ulike instansar den 13. februar 2017 saman med tilsvarende verneframlegg for Krossfjorden og Lurefjorden med Lindåsosane. Sjå vedlegg for kva instansar som fekk framlegget til høyring. Verneframlegget omfattar ikkje privat grunn og var difor ikkje sendt til grunneigarar.

Det kom tilbakemelding på oppstartsmelding og/eller høyring frå 25 ulike instansar og einskildpersonar.

Generelle merknader

Hordaland fylkeskommune er positive til prinsippet om marint vern, men tilrår ikkje vern av Ytre Hardangerfjorden av omsyn til eksisterande og framtidig akvakulturverksemd. Alternativt kan området avgrensast for ikkje å kome i konflikt med etablerte lokalitetar for akvakultur (dette må eventuelt konsekvensutgreiast). Dei meiner også at forvaltinga av området må leggjast til regionalt folkevalt nivå, og at det vert oppretta eit rådgjevande utval.

Stord kommune uttrykte seg positivt til vern i oppstartsmeldinga, men bad om at vernet ikkje legg opp til unødige restriksjonar for næringsliv og samfunnsnyttige føremål. Det kom ingen uttale frå kommunen til høyringa. Fylkesmannen tolkar dette som at standpunktet frå oppstartsmeldinga er gjeldande.

Tysnes kommune er negativ til vern og meiner at dagens arealforvalting er god nok. Kommunen vil ikkje at næringsutviklinga i området skal bli hemma.

Kvinnherad kommune var positive til vern under oppstartsmeldinga, på ei rekke vilkår. Haldninga vart meir negativ under høyringa, ved at dei meiner at kommunen sjølv kan forvalte naturmangfaldet på ein god måte gjennom arealdelen til kommuneplanen, samt ved handsaming av einskildsaker gjennom ulike lovverk. Det er særskilt otte for at havbruksnæringa skal bli negativt råka som er grunnlaget for kommunens haldning, og dessutan at eit vern kan gjere det vanskelegare å realisere betre kommunikasjon mellom Kvinnherad og Stord/Tysnes.

Samarbeidsrådet for Sunnhordland meiner at verneframlegget kan vere i strid med nasjonale og regionale målsetjingar når det gjeld vekst og verdiskaping, og meiner konsekvensane av vernet er for dårleg utgreidd. Samarbeidsrådet meiner også at samfunnsnyttige tiltak skal gå framfor vernestatus, med referanse til tankane om eit framtidig vegsamband mellom Kvinnherad og Stord/Tysnes.

Fiskeridirektoratet region Vest har ein rekke merknader, der det vert presisert av eit vern ikkje må gå ut over akvakulturverksemd og tradisjonelt fiske.

Forsvarsbygg har ingen særskilde merknader til verneframlegget for Ytre Hardangerfjorden.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) stadfestar at verneframlegget ikkje har konsekvensar for kjende energiressursar, og heller ikkje rører ved definerte utgreiingsområde for havvind. Dei saknar nokre lokale områdekonsesjonærar på høyringslista, og dei minner om at NorthConnect KS har interesser i kandidatområdet.

Kartverket har innvending mot den opphavlege nemninga «Ytre Hardangerfjord» og meiner at verneområdet bør namnsetjast i bunden form.

Kystverket har ingen spesielle merknader under føresetnad av at eit vern ikkje vert til hinder for framtidige og naudsynte navigasjonsinstallasjonar eller for ei naturleg og forsvarleg drift av fiskerihamnar. Dei meiner oppankring bør vere mogleg der det ikkje vil ha negativ innverknad på verneverdiane.

Kongelig Norsk Båtforbund region Vest er ottefulle for at verneområdet vil vere til hinder for bruk og vidareutvikling av sjøen som rekreasjonsområde, ettersom båtfolket må ha ein stad å fortøye båtane sine. Dei rår til at avgrensinga må justerast bort frå 2 m djupnekote.

Statens Vegvesen region Vest og Direktoratet for mineralforvaltning har ingen særskilde merknader til verneframlegget. Mattilsynet og Norsk institutt for naturforskning er positive til eit vern, men Mattilsynet presiserer at vern ikkje må vere til hinder for teknologisk utvikling av akvakulturanlegg og for å ta i bruk nye legemiddel i slike anlegg så lenge miljøkonsekvensane er forsvarlege.

Mange av høyringspartane framhevar at det er viktig at forvaltingsstyresmakta må halde nær og god kontakt med kommunar, instansar og etablerte verksemdar i området dersom vern vert ein realitet.

Fylkesmannen vil så langt som råd ta med interesserte partar i forvaltinga av kysten og det marine verneområdet, også medrekna arbeidet med forvaltingsplan. Kartverket sin merknad til namnsetjinga er teken til følge. NVE sin merknad om lokale områdekonsesjonarar er relevant, men ingen av desse har anlegg i området. Mange av høyringspartane er opptekne av at havbruksnæringa ikkje må påleggjast nye restriksjonar som følge av marint vern, og Fylkesmannen er klar på at dette ikkje er gjort og heller ikkje er intensjonen. Eit marint vern vil sjølvsagt heller ikkje vere til hinder for å ta i bruk nye og meir miljøriktige tekniske løysingar i akvakulturverksemda. Fylkesmannen er på ingen måte usamd i at akvakultur og gode kommunikasjonar er viktige samfunnsinteresser som må takast godt i vare gjennom eit eventuelt vern, noko det også vert lagt opp til. Men ei god og framtidsretta forvalting av naturgrunnlaget er den viktigaste samfunnsinteressa av alle, og må ligge til grunn for alle viktige forvaltingsvedtak i framtida, inne i eit verneområde som utanfor.

Vernet vil ikkje vere til hinder for at sjøen kan nyttast til rekreasjon, snarare tvert om. Kongelig Norsk Båtforbund sin otte er såleis grunnlaus.

Fiske og tarehausting

Verneforskrifta vil ikkje sette nye restriksjonar på tradisjonelt fiske, korkje næringsfiske eller fritidsfiske. Fleire høyringsinstansar er ottefulle for at dette vil skje, om ikkje no så i framtida. Verneforskrifta gir ikkje høve til dette. Derimot vil bruk av botntrål bli forbode (trål er allereie forbode i norske fjordar etter anna lovverk) og tråling etter tare. Verneforskrifta gir også høve til å regulere reketråling. Dette er særskilte viktige element i verneframlegget.

FMC Biopolymer registrerer at taretråling vert forbode i kandidatområdet. Dei kan ikkje sjå at det er trong for ytterlegare vern enn det som allereie er heimla i gjeldande hausteforskrift. Denne hausteforskrifta gjeld berre lenger ute på kysten, så industriell hausting av tare er faktisk allereie forbode i området i dag.

Fiskeridirektoratet presiserer at kaste- og låssettingsplassar må favoriserast i verneforskrifta.

Fiskarlaget Vest er positive til vern og forventar at dette vil medverke til å ta verdiane i kystsona i vare som kan gjere at fiskeri kan gå føre seg i eit langsiktig perspektiv. Fiskarlaget er positive til at tang-, tare- og skjelsandførekomstane ikkje skal haustast i kandidatområda. Dei forventar å bli tekne med på råd om det i framtida vert på tale med nye reguleringar som rører ved utøving av fiske.

Fylkesmannen registrerer at mange er opptekne av fiskeressursane i området, og er ottefulle for framtidige restriksjonar på å kunne utnytte ressursane. Slike restriksjonar kan kanskje kome, men då etter heilt anna lovverk og ikkje etter verneforskrifta. Det er ingen motstrid mellom marin verneplan og tradisjonelt fiske. Taretråling er allereie forbode etter anna forskrift i dag. Det er ingen registrerte reketrålingsfelt i området. Kaste- og låssettingsplassar har lang tradisjon i området, og det er ikkje aktuelt å legge ekstra restriksjonar på desse.

Akvakultur

Langt dei fleste innvendingane mot verneframlegget er relatert til akvakultur — dels av otte for at eksisterande anlegg skal bli pålagt strenge vilkår på grunn av marint vern, dels av uvisse om korleis søknadar om nye anlegg vil verte handterte, og faktisk også otte for at det ikkje vil bli lov å ta nye teknikkar i bruk i framtida. Dette til tross for at Fylkesmannen heile tida har gitt uttrykk for at akvakultur i området ikkje vil bli råka så lenge det

ikkje er i strid med verneføremålet. Om nye anlegg skulle kome i strid med verneføremålet, kvalifiserer dei heller ikkje til løyve etter eksisterande lovverk ved at rimelege miljøkrav ikkje er stetta. At nye tekniskar ikkje kan takast i bruk er ein heilt urimeleg påstand, ettersom utviklinga i fiskeoppdrettet vanskeleg kan gå andre vegar i framtida enn at driftsmetodane vert meir miljøforsvarlege enn i dag. Dersom dagens teknikk kan forsvarast i eit marint verneområde, kan sjølvstøtt ein teknikk med høgare miljøstandard forsvarast.

Fiskeridirektoratet region Vest meiner at verneforskrifta vil få store konsekvensar for akvakulturverksemdar i området. Også Hordaland fylkeskommune, Samarbeidsrådet for Sunnhordland, Tysnes kommune og Kvinnherad kommune er av ei liknande oppfatning.

Sjømat Norge ser at det kan vere behov for å verne om korallførekomstane i området, men ber om at grensene vert justerte slik at eksisterande akvakulturanlegg vert haldne utanfor eit marint vern. Dei har mange konstruktive og relevante merknader i innlegget.

Lerøy Sjøtroll er imot framlegget om marint vern ettersom dette legg beslag på viktige produksjonsareal for sjømat.

Salmon Group AS er oppteken av at havbaserte næringar skal kunne utvikle seg i takt med andre næringar, til liks med tilsvarende verksemd i resten av landet.

Alsaker Fjordbruk AS har to oppdrettsanlegg i kandidatområdet og er imot vern, med mindre vernegrensa vert justert slik at desse anlegga kjem utanfor verneområdet. Om ein ikkje kan innfri dette, meiner dei at havbruk og andre viktige samfunnsinteresser bør handterast i verneforskrifta på linje med det som gjeld for straumforsyning.

Linga Laks AS støttar etablering av marin verneplan dersom ein tek omsyn til — og legg til rette for — eksisterande og framtidig næringsliv. Firmaet har eitt oppdrettsanlegg i kandidatområdet, og ber om at grensa vert justert slik at i det minste den overflatiske delen av anlegget fysisk kjem utanfor vernegrensene.

Havforskningsinstituttet meiner at verneforskrifta i for stor grad opnar for dispensasjonssøknader. Dei ønskjer også at det vert presisert at utslepp av badebehandlingsvatn frå merd og brønnbåt er å rekne som «konsentrerte forureinande stoff» og dermed forbode.

Naturvernforbundet krev at oppdrettsverksemdar i verneområdet må vere lukka.

Norges Miljøvernforbund krev at det ikkje skal tillatast oppdrett i verneområda i det heile.

Fylkesmannen registrerer at innspela er mange, kreative og til dels drastiske samanhalde med korleis akvakultur vil bli handtert i eit eventuelt framtidig verneområde. Akvakultur har unekteleg alvorlege miljømessige konsekvensar i dag som er sterkt fokusert i samfunnet, som uansett vil vere grunnleggjande for korleis søknader om etablering på nye stader vert vurderte. Framtidige miljøkonsekvensar kan ikkje vere større i eit marint verneområde enn utanfor, men verneforskrifta legg heller ikkje opp til eit strengare regime for akvakultur i verneområdet. Sjå også utgreiinga under generelle merknader til verneframlegget.

Fylkesmannen har tidlegare endra grensa i nærleiken av Husnes for å unngå at sterkt påverka område vart omfatta av verneframlegget. Linga Laks AS sitt ønske om grensejustering er kulant å innfri ved ein avgrensa tilleggsjustering i nett dette området. Tilsvarende ønske frå Alsaker Fjordbruk kan ikkje innfriast på same vis, då dette ville redusert omfanget av det marine reservatet sterkt. Endringane i verneforskrifta som dette firmaet føreslår kan heller ikkje innfriast, men dei bør uansett ha lite å uroe seg over om vern vert ein realitet.

Krava frå miljøvernorganisasjonane er ikkje mogleg å innfri innanfor juridiske rammer og politiske føringar for norske marine verneområde.

Verneplan og verneverdiar

Kartverket føreset at Fylkesmannen tar kontakt for avklaring av skrivemåten på namna til dei respektive verneområda, og dei saknar teiknforklaring på karta.

Fylkesmannen er samd i at «Ytre Hardangerfjorden» høver betre enn «Ytre Hardangerfjord» som namn på eit eventuelt verneområde. Dette må like fullt sjekkast ut med Stadnamntenesta på Vestlandet (har ikkje vore høyringsinstans). Andre stadnamn er det ikkje på vernekartet ut over det som følgjer av kartgrunnlaget. Behovet for ytterlegare teiknforklaring er vanskeleg å sjå.

Korallrev. Fiskeridirektoratet region Vest sluttar seg til at vern av korallar skal vere ein del av føremålet for det marine vernet. Sjømat Norge ser også verdien av å verne om korallførekomstane i kandidatområdet. Det ser heller ikkje ut til å vere usemje mellom nokre av dei andre høyringspartane om dette.

Tareskog. Kandidatområdet ligg godt utanfor det vedtekne regimet med haustingssoner for tare etter taretrålingsforskrifta. Like fullt finst det gode førekomstar av tare i store delar av dette området. Dette er ein viktig naturfagleg kvalitet her, der forbod ot hausting ikkje er omstridt.

Verneføremål og verneforskrift

Fiskeridirektoratet rår til at omgrepet akvakultur vert nytta i verneforskrifta i staden for havbruk. Dei har også to framlegg til teknisk redigering av verneforskrifta om låssetting og lagring av levande fisk.

Fylkesmannen har justert verneforskrifta i samsvar med Fiskeridirektoratet sitt framlegg.

Sjømat Norge er uroleg for at formuleringa om forbod mot utsetjing av organismar i framtida kan tolkast som at utsetjing av smolt i oppdrettsanlegg er forbode. Dei er også urolege for korleis § 4 litra l kan bli praktisert, der det står at Miljødirektoratet kan gi forskrift som forbyr verksemd i det marine verneområdet av omsyn til korallførekomstar. Lerøy Sjøtroll viser til det same punktet i forskrifta, og meiner ein må presisere kva avstand ein akvakulturlokalitet skal ha frå ein korallførekomst.

Fylkesmannen presiserer at utsetjing av smolt til oppdrettsanlegg ikkje er å rekne som utsetjing av organismar, men i staden inngår i omgrepet «drift av eksisterande anlegg». Forbodet mot utsetjing av organismar er mynta på uønskt spreiding av framande artar i naturen. Vern av korallrev og andre store korallførekomstar er fundamentalt i dette verneområdet. Det er lite truleg at det vert naudsynt med spesiell forskrift om dette. Omsyn til korallrev, både direkte og indirekte, er allereie sterkt fokusert etter anna lovverk i det marine miljøet, og har allereie påverka lokaliseringa av fiskeoppdrettsanlegg i fylket. Det er uråd og usakleg å setje ei fast avstandsgrense mellom korallførekomstar og oppdrettsanlegg, her vil lokale tilhøve vere heilt avgjerande.

Hordaland fylkeskommune føreslår å ta ut forbodet mot uttak av masse i verneforskrifta § 3c, og erstatte dette med eit nytt punkt 3d: «Det kan berre søkjast om konsesjon for uttak av skjelsand for førekomstar som det er opna for å søkje om konsesjon på i forvaltingsplan for verneområdet, og på vilkår som er sett i forvaltingsplanen i tillegg til dei generelle konsesjonsvilkåra».

Fylkesmannen meiner dette er unødvendig. Ein er samd i at rammene for aktivitet som er lovleg eller som kan tillatast etter dispensasjon eller eige løyve skal klarerast i forvaltingsplan, men opptak av skjelsand i eit marint verneområde bør vere heilt forbode. Framtidige konsesjonar bør lokaliserast utanfor verneområdet. Då er den opphavlege formuleringa i verneforskrifta fullt tenleg.

Anlegg

Kystverket understrekar at navigasjonsinstallasjonar i området må haldast ved like, og at Kystverket må ha tilgang til dette.

Fylkesmannen viser til at Kystverket sine installasjonar i området kan haldast ved like, jf. § 4h i forskrifta.

Undersjøiske kablar. Det går ein undersjøisk straumkabel tvers over Hardangerfjorden frå Ånuglo til Kvinnherad. Denne er eigd av Sunnhordland Kraftlag (SKL), som ikkje har gitt uttale til planen. Drift og vedlikehald av ein slik kabel vert ikkje påverka av eit eventuelt vern. I 2017 pågår dessutan eit utgreiingsprosjekt for NorthConnect, som er ein planlagd straumkabel på botn av Hardangerfjorden frå Sima i

Eidfjord til Skottland. Tiltakshavar har vore i nær dialog med Fylkesmannen ettersom ein slik kabel vil passere sentralt i verneområdet, på store djup. Fylkesmannen har gitt samtykke i at ein i 2017 kan gjere undervassstekniske undersøkingar av havbotnen ved hjelp av sonar og prøvetaking av sediment, for å finne ein mogleg trase som er tenleg, men til minst mogleg ulempe for naturmiljøet. Dette arbeidet er ikkje sluttført og rapportert. Avhengig av resultata frå dette arbeidet kan det kome ein søknad om å legge kabel i den utgreidde traseen på eit seinare tidspunkt. Tiltakshavar er innforstått med at ein då må søke om løyve etter gjeldande regelverk og også om dispensasjon frå ei verneforskrift om marint vern, der naturmangfaldlova §48 må nyttast (tiltak av «vesentleg samfunnsinteresse»).

Framtidig infrastruktur. Det er dei siste åra lansert tankar om ein framtidig tverrforbindelse med bru/veg/tunnel mellom Halsnøy i Kvinnherad og Huglo på Stord. Dette vil endre kommunikasjonslinene mellom Kvinnherad, Stord og Tysnes vesentleg. Prosjektet er enno ikkje planlagt og ikkje finansiert, men vil – om det vert realisert – krysse det marine verneområdet. Fleire instansar har i høyringa kommentert at denne visjonen ikkje må hindrast av eit marint vern. Planane er enno ikkje så konkrete at det er mogleg å ta dei inn som eit særskilt punkt i verneforskrifta, men må – om det vert aktuelt i framtida – handsamast som ein dispensasjon etter naturmangfaldlova § 48. Eit så stort prosjekt er unekteleg eit tiltak av «vesentleg samfunnsinteresse», problemstillinga vil då truleg bli å greie ut ein trase og ei teknisk løysing som er til minst mogleg skade for miljøet, både marint og på land.

Industriell aktivitet i Klosterfjorden. Det er stor industriell aktivitet i denne delen av Sunnhordland, ikkje minst ved verksemdar som har spesialisert seg på store og krevjande oppgåver innan offshore teknologi. Det siste året har fleire slike oppgåver ved store industribedrifter i Leirvik vore i fokus, ved at dei monterer saman store modular i open sjø. Klosterfjorden og særleg områda utanfor Hille vert rekna som særskilt vel eigna for slike oppdrag. Fenomenet er nytt, difor har dei aktuelle industribedriftene ikkje vore høyringspartar. Noko av denne aktiviteten kan kome i konflikt med planane om marint vern. Fylkesmannen har difor teke kontakt med industrien for å sjå korleis dette best kan løysast. Dette er eit arbeid som vil bli klarert ut i løpet av hausten 2017, og som kan spelast inn til Miljødirektoratet før dei sender si tilråding for marint vern av kandidatområdet vidare til departementet. Sjå også høyringsuttale 30.

Fiskeoppdrettsanlegg er omtalt i eige avsnitt.

6.2.4 Fylkesmannens tilråding

Fylkesmannen viser til vurderingane under dei einskilde tema, og rår til at verneframlegget vert ført vidare som føreslege. Innspeila vil bli vidare vurdert i arbeidet med mellom anna forvaltingsplan. Det er ein klar føresetnad at vidare arbeid etter eit eventuelt vern skal skje i nært samråd og samhandling med involverte kommunar, relevante sektorstyresmakter og aktuelle næringsaktørar i området, men instansen som vert forvaltingsstyremakt må ha tilstrekkeleg kapasitet til å kunne utføre dette arbeidet i samsvar med intensjonane.

Fylkesmannen vil dessutan peike på at det nye Folgefonnsenteret (opna 2017) har vatnet sitt kretsloop som hovudtema. Dette omfattar også kystvatnet i Hardangerfjorden. Dersom eit marint verneområde vert realisert i denne delen av Hardangerfjorden, vil det vere naturleg å utvikle eit samarbeid med Folgefonnsenteret i den daglege forvaltninga av området.

6.3 Lurefjorden med Lindåsosane — Lindås, Radøy og Austrheim kommunar, Hordaland fylke

6.3.1 Verneverdiar

Dette kandidatområdet omfattar heile Lurefjorden og Lindåsosane i Nordhordland, og er om lag 71 km² stort i eit relativt flatt kystlandskap med strandflater og lave åsar med skog, lynghei og noko jordbruksland. Lurefjorden er ein markert terskelfjord, der all utskifting av vatn skjer ved tidevasstraumar over fire grunne sund. Dette gjer fjorden svært spesiell.

Det er særpreget ved desse hydrologiske tilhøva som gjer at Lurefjorden er kandidatområde for marint vern. Fjordsystemet er relativt lukka, men likevel ganske djupt – på det meste ned til 440 meter. Dei grunne tersklane gjer likevel at utskiftinga av vatn går trekt. Det vil ta 193 dagar å skifte ut alt vatn i fjorden over tersklane om utskiftinga var total. Utskiftinga er langt frå total, så mykje av vatnet mot botnen vert verande vesentleg lenger enn dette. Det gjer Lurefjorden til ein dårleg resipient, og dette er grunnen til at det i dag ikkje finst eitt einaste fiskeoppdrettsanlegg i denne fjorden.

Botnvatnet i Lurefjorden er relativt kaldt, og artane som lever her er tilpassa kaldare vatn. Fleire relikter etter siste istid er å finne i fjorden, i godt monn. Ishavsåte er eit vanleg dyreplankton her, og ein må til det nordlege Barentshavet for å finne tilsvarende mengder av arten. Også pungreke og kommakreps kan reknast som slike istidsrelikter. Dette er artar som var vanlege i Hordaland under istida, men som forsvann på grunn av gradvis aukande vassstemperatur. I Lindåsosane har desse artane funne ein tilfluktsstad med tilstrekkeleg låge temperaturar året rundt.

Den spesielle sildestamma i Lindåsosane er velkjend og godt dokumentert. Endå meir kjent er dei rike førekomstane av kronemaneten *Periphylla periphylla*. Denne arten er vidt utbreidd i verda, men oftast på store havdjup. Lurefjorden utmerkar seg med uvanleg sterk førekomst av arten, på grunnare vatn enn det som elles er vanleg. Ei viktig årsak er truleg at det er svært lite lys på botnen av Lurefjorden. På 200 meters djup i Lurefjorden er det 10 000 gongar mørkare enn i andre fjordar!

Dette favoriserer kronemaneten, men er eit problem for fisk. Fisk klarar ikkje sjå byttet sitt under slike tilhøve. Det er ikkje mangel på mat på botnen av Lurefjorden, for talet på byttedyr er langt høgare her enn i andre fjordar. Men sidan fisken ser så dårleg når det er mørkt, har manetane nærast monopol på dei store byttedyrførekomstane.

Dei første manetane vart observert i fjorden på midten av 1970-talet. Sidan har omfanget berre auka, og dei siste åra totalt utkonkurrert fisken i fjorden. Det kan vere så mykje som 50 000 til 60 000 tonn kronemanetar i Lurefjorden, som synest å ha påverka heile næringskjeda og har drive vekk alle konkurrentar.

Lurefjorden, Lindåsosane og nærområde til desse områda på land har også store landskapsmessige kvalitetar. Området står difor på Riksantikvarens liste over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Rapporten framhevar 9 slike landskap i Hordaland, og Lurefjorden har her fått nemninga «Indre farleia».

6.3.2 Planstatus og inngrepsstatus

I Lindås kommune gjeld kommunedelplan for Lindåsosane, Lygra og Lurefjorden 2011-2023 som overordna plan for store delar av verneområdet. Rundt Keila gjeld kommunedelplanen for Lindåsneset og Mongstad 2010-2022. Kommuneplanen 2011-2023 gjeld per i dag for området inst i Seimsfjorden og området mellom Lygra og Feste. Kandidatområdet er ikkje utheva i nokre av desse plankarta, men ingen føreliggjande kommunal plan synest å vere i strid med verneframlegget.

Kommuneplan 2006-2017 i Austrheim kommune dekker nordvestre delar av kandidatområdet. Arealbruk i sjø er i hovudsak fiske-, ferdsel-, natur- og friluftsområde. I tillegg er små areal sett av til akvakultur, kaste- og låssettingsplassar, gyteområde, småbåthamner, næringsområde i sjø og hamneområde i sjø. Ny kommuneplan for Austrheim har vore på høyring i 2016.

I Radøy dekkar kommuneplan 2011-2023 ein liten del av Lurefjorden rundt Fesøy. Her er havområda avsett til naturområde vatn, med eit mindre trålefelt for reker avmerkt. Det er ukjent for Fylkesmannen at dette trålefeltet er i bruk.

Fylkesdelplan for kysten i Hordaland frå 2001 skildrar mål, retningslinjer og tiltak for bruk og vern av kystsona. Det overordna målet er at kystsona i Hordaland skal nyttast med ein balanse mellom bruk og vern av areal- og naturressursar og medverke til ei berekraftig samfunns- og næringsutvikling. Måla og retningslinjene for planen er ført vidare i gjeldande Fylkesplan for Hordaland frå 2008. Fylkesdelplanen kapittel 8.2 og 8.3 inneheld arealpolitiske føringar som er relevante for planarbeidet.

Det ligg 5 mindre sjøfuglreservat i Lurefjorden. Desse vart oppretta i 1987 for å verne om hekkeplassar for sjøfuglane. Bestandane av dei fleste sjøfuglartane har gått sterkt tilbake i området dei siste tiåra, og i dag er berre eitt av desse sjøfuglreservata livskraftig.

Kystsona i kandidatområdet er prega av spreidd busetjing, hytter og naust med tilhøyrande båtplassar. Sjølv om det er mykje menneskeleg aktivitet knytt til denne delen av Hordaland, er området som er aktuelt for marint vern lite påverka av tekniske inngrep. Dårlege resipienttilhøve gjer at det ikkje finst eitt einaste matfiskanlegg i kandidatområde. Ved Nesfossen ligg eit setjefiskanlegg. Det fekk løyve til å mangedoble produksjonen for få år sidan, med tilhøyrande pålegg om mindre forbruk av ferskvatn og strenge krav til utslepp. Omsynet til eit mogleg framtid vern vart sterkt inne i den vurderinga.

6.3.3 Høyring

Verneframlegget vart sendt på høyring til 165 ulike instansar den 13. februar 2017 saman med tilsvarande verneframlegg for Krossfjorden og Lurefjorden med Lindåsosane. Sjå vedlegg for kva instansar som fekk framlegget til høyring. Verneframlegget omfattar ikkje privat grunn og var difor ikkje sendt til grunneigarar.

Det kom tilbakemelding på oppstartsmelding og/eller høyring frå 21 ulike instansar og einskildpersonar.

Generelle merknader

Hordaland fylkeskommune er positive til marint vern av dette kandidatområdet. Dette er særlege og representativt for norsk natur og ein god kandidat for vern. Fylkeskommunen meiner også at forvaltinga av området må leggjast til regionalt folkevalt nivå, og at det vert oppretta eit rådgjevande utval.

Lindås kommune meinte til oppstartsmeldinga at vern ikkje var naudsynt og at området var godt nok sikra ved eksisterande lover, forskrifter og planprosessar. Dei uttrykte otte for at verneplanen kunne ha negative konsekvensar for busetjing, næringsaktivitet, landbruk og planane om Nordhordland som UNESCO biosfærereservat. Kommunen sende ikkje uttale til høyringsrunden.

Radøy kommune har ikkje respondert skriftleg til korkje oppstartsmelding eller høyringa. Saka har vore handsama av formannskapet, og ein hadde der ikkje merknader til saka. Ut i frå kommunikasjon med lokale politikarar og representantar i Nordhordlandsrådet legg Fylkesmannen til grunn at ein kan rekne kommunen som positiv til verneframlegget.

Heller ikkje Austrheim kommune har respondert til oppstartsmelding eller til høyringa. Fylkesmannen legg til grunn at vi kan tolke dette som at dei ikkje har negative merknader til verneframlegget, og at haldninga er positiv eller i det minste nøytral.

Nordhordlandsrådet har ikkje gitt skriftleg uttale, men saka har vore lagt fram for dette regionsrådet. Fylkesmannens inntrykk er at instansen ser på marint vern av kandidatområdet som eit godt argument i kommunane sin eigen uavhengige prosess om å søkje status som eit UNESCO Man and Biosphere Reserve.

Fiskeridirektoratet region Vest har ein rekke merknader, der det vert presisert av eit vern ikkje må gå ut over akvakulturverksemd og tradisjonelt fiske.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) stadfestar at verneframlegget ikkje har konsekvensar for kjende energiressursar, men har i oppstartmeldinga nemnt planane om kraftleidning mellom Mongstad og Kollsnes som vil krysse Lurefjorden i kabel.

Kartverket har ikkje innvendingar mot namnsetjinga av verneområdet, og føreset at vernekartet vil oppfylle vanlege tekniske krav.

Kystverket har ingen spesielle merknader under føresetnad av at eit vern ikkje vert til hinder for framtidige og naudsynte navigasjonsinstallasjonar eller for ei naturleg og forsvarleg drift av fiskerihamnar.

Kongelig Norsk Båtforbund region Vest er ottefulle for at verneområdet vil vere til hinder for bruk og vidareutvikling av sjøen som rekreasjonsområde, ettersom båtfolket må ha ein stad å fortøye båtane sine. Dei rår til at avgrensinga må justerast bort frå 2 m djupnekote.

Statens Vegvesen region Vest, Forsvarsbygg, NVE og Direktoratet for mineralforvaltning har ingen særskilde merknader til verneframlegget. Mattilsynet og Norsk institutt for naturforskning er positive til eit vern, men Mattilsynet presiserer at vern ikkje må vere til hinder for teknologisk utvikling av akvakulturanlegg og for å ta i bruk nye legemiddel i slike anlegg så lenge miljøkonsekvensane er forsvarlege.

Fleire av høyringspartane framhevar at det er viktig at forvaltingsstyresmakta må halde nær og god kontakt med kommunar, instansar og etablerte verksemdar i området dersom vern vert ein realitet.

Fylkesmannen vil så langt som råd ta med interesserte partar i forvaltinga av kysten og det marine verneområdet, også medrekna arbeidet med forvaltingsplan. Den aktuelle straumkabelen mellom Mongstad og Kollsnes er klarert etter planane om marint vern, og vart akseptert ved at framføring i kabel gjennom kandidatområdet var eit betre heilskapleg løysing enn framføring i luftleidning rundt Lurefjorden. Tilsvarende konklusjon vart akseptert for petroleumsleidning frå Johan Sverdrup-feltet i Nordsjøen til Mongstad, men her valde tiltakshavar til slutt ei anna løysing etter eiga vurdering. I 2017 vart også ein undersjøisk leidning for prosessvatn til Mongstad klarert og vedteken gjennom nordaustre delar av kandidatområdet. Det er ikkje så mykje hardbotn i Lurefjorden, noko som gjer det lettare å akseptere denne typen inngrep. Det er generelt lite motstand mot planane om marint vern av dette kandidatområdet, noko som i hovudsak skuldast at området ikkje er eigna for matfiskoppdrett med dagens teknikk og at uvisse som ofte kjem til uttrykk omkring framtida til akvakulturnæringa difor ikkje er sterk her.

Vernet vil ikkje vere til hinder for at sjøen kan nyttast til rekreasjon, snarare tvert om. Kongelig Norsk Båtforbund sin otte er såleis grunnlaus.

Fiske og tarehausting

Verneforskrifta vil ikkje sette nye restriksjonar på tradisjonelt fiske, korkje næringsfiske eller fritidsfiske. Fleire høyringsinstansar er ottefulle for at dette vil skje, om ikkje no så i framtida. Verneforskrifta gir ikkje høve til dette. Derimot vil bruk av botntrål bli forbode (trål er allereie forbode i norske fjordar etter anna lovverk) og tråling etter tare. Verneforskrifta gir også høve til å regulere reketråling.

FMC Biopolymer registrerer at taretråling vert forbode i kandidatområdet. Dei kan ikkje sjå at det er trong for ytterlegare vern enn det som allereie er heimla i gjeldande hausteforskrift. Denne hausteforskrifta gjeld berre lenger ute på kysten, så industriell hausting av tare er allereie forbode i området i dag.

Fiskeridirektoratet presiserer at kaste- og låssettingsplassar må favorisast i verneforskrifta.

Fiskarlaget Vest er positive til vern og forventar at dette vil medverke til å ta verdiane i kystsona i vare som kan gjere at fiskeri kan gå føre seg i eit langsiktig perspektiv. Fiskarlaget er positive til at tang-, tare- og skjelsandførekomstane ikkje skal haustast i kandidatområda. Dei forventar å bli tekne med på råd om det i framtida vert på tale med nye reguleringar som rører ved utøving av fiske.

Fylkesmannen registrerer at mange er opptekne av fiskeressursane i området, og er ottefulle for framtidige restriksjonar på å kunne utnytte ressursane. Slike restriksjonar kan kanskje kome, men då etter heilt anna lovverk og ikkje etter verneforskrifta. Det er ingen motstrid mellom marin verneplan og tradisjonelt fiske. Taretråling er allereie forbode etter anna forskrift i dag, og det finst ikkje store mengder tare i kandidatområdet. Det er ingen registrerte reketrålingsfelt i området (sjølv om eit slikt område er markert i Radøy sin kommuneplan). Kaste- og låssettingsplassar har lang tradisjon i området, og det er ikkje aktuelt å legge ekstra restriksjonar på desse.

Akvakultur

Langt dei fleste innvendingane mot verneframlegget er relatert til akvakultur — dels av otte for at eksisterande anlegg skal bli pålagt strenge vilkår på grunn av marint vern, dels av uvisse om korleis søknadar om nye anlegg vil verte handterte, og faktisk også otte for at det ikkje vil bli lov å ta nye teknikkar i bruk i framtida. Denne problematikken er ikkje framtrudande i dette kandidatområdet – her finst det ikkje matfiskproduksjon i dag, og det vil det neppe kunne gjere i framtida heller med dagens rådande teknologi. Dette er nok hovudårsaka til at planane om marint vern langt på veg synest å vere akseptert her, samanlikna med dei to andre kandidatområda i Hordaland.

Fiskeridirektoratet region Vest meiner på generell basis at verneforskriftene vil få store konsekvensar for akvakulturverksemdar. Direktoratets uttale er felles for tre område. Dei nemner ikkje Lurefjorden med Lindåsane spesielt, men det er neppe grunn til å tru at dei meiner at konsekvensane vert så store i nett dette området.

Sjømat Norge erkjenner at dette kandidatområdet ikkje er særleg aktuelt for merdbasert akvakulturproduksjon i sjø med dagens teknikk, men meiner at verneforskrifta må innrettast slik at det vil vere mogleg å ta i bruk nye teknikkar også her.

Salmon Group AS er oppteken av at havbaserte næringar skal kunne utvikle seg i takt med andre næringar, til liks med tilsvarande verksemd i resten av landet.

Havforskingstinstituttet meiner at verneforskrifta i for stor grad opnar for dispensasjonssøknader. Dei ønskjer også at det vert presisert at utslepp av badebehandlingsvatn frå merd og brønnbåt er å rekne som «konsentrerte forureinande stoff» og dermed forbode.

Naturvernforbundet krev at oppdrettsverksemdar i verneområdet må vere lukka.

Norges Miljøvernforbund krev at det ikkje skal tillatast oppdrett i verneområda i det heile.

Fylkesmannen registrerer at det er allmenn aksept for at desse områda ikkje er aktuelle for merdbasert matfiskproduksjon med dagens teknikk, og at motstanden mot marint vern frå desse næringsinteressene såleis er langt mindre enn elles. Fleire av høyringspartane tek til orde for at interessene til smoltanlegget på Nesfossen ikkje må bli råka. Det vert dei heller ikkje. Dette settefiskanlegget har fått løyve til å produsere 8-9 gongar meir smolt enn tidlegare, ved å ta i bruk ny teknikk og innfri krav om lågare utslepp til miljøet. Fylkesmannen har vore med på å utvikle denne løysinga, mellom anna med bakgrunn i at resipienten er sårbar og området er kandidat for marint vern.

Krava frå miljøvernorganisasjonane er ikkje mogleg å innfri innanfor juridiske rammer og politiske føringar for norske marine verneområde.

Verneplan og verneverdiar

Kartverket føreset at Fylkesmannen tar kontakt for avklaring av skrivemåten på namna til dei respektive verneområda, og dei saknar teiknforklaring på karta.

Fylkesmannen er samd i at dette er viktig. Namnsetjinga må sjekkast ut med Stadnamntenesta på Vestlandet (har ikkje vore høyringsinstans). Andre stadnamn er det ikkje på vernekartet ut over det som følgjer av kartgrunnlaget. Behovet for ytterlegare teiknforklaring er vanskeleg å sjå.

Verneføremål og verneforskrift

Fiskeridirektoratet rår til at omgrepet akvakultur vert nytta i verneforskrifta i staden for havbruk. Dei har også to framlegg til teknisk redigering av verneforskrifta om låssetting og lagring av levande fisk.

Fylkesmannen har justert verneforskrifta i samsvar med Fiskeridirektoratet sitt framlegg.

Sjømat Norge er uroleg for at formuleringa om forbod mot utsetjing av organismar i framtida kan tolkast som at utsetjing av smolt i oppdrettsanlegg er forbode. Dei er også urolege for korleis § 4 litra l kan bli praktisert, der det står at Miljødirektoratet kan gi forskrift som forbyr verksemd i det marine verneområdet av omsyn til korallførekomstar. Lerøy Sjøtroll viser til det same punktet i forskrifta, og meiner ein må presisere kva avstand ein akvakulturlokalitet skal ha frå ein korallførekomst.

Fylkesmannen presiserer at utsetjing av smolt til oppdrettsanlegg ikkje er å rekne som utsetjing av organismar, men i staden inngår i omgrepet «drift av eksisterande anlegg». Forbodet mot utsetjing av organismar er mynta på uønskt spreiding av framande artar i naturen. Spesielle forskrifter for korallar er lite aktuelt i dette kandidatområdet ettersom det er ingen korallrev her.

Anlegg

Kystverket understrekar at navigasjonsinstallasjonar i området må haldast ved like, og at Kystverket må ha tilgang til dette.

Fylkesmannen viser til at Kystverket sine installasjonar i området kan haldast ved like, jf. § 4h i forskrifta.

Kjevikdalen. Fleire høyringspartar (privatpersonar) gir uttrykk for otte for at utslepp og sig frå NGIR sitt avfallsdeponi i Kjevikdalen i Lindås vil føre til uforsvarleg ureining av Lurefjorden. Tilsvarende argument vert også nytta om smoltanlegget ved Nesfossen.

Fylkesmannen er medviten utfordringar av denne typen. Plassering av eit større avfallsdeponi er sjølvstykkt ikkje ein ønskesituasjon i nedslagsfeltet til eit marint verneområde, men anlegget i Kjevikdalen vart bygd lenge før planane om marint vern vart aktualiserte. Det er ikkje aktuelt å stenge eit slikt anlegg. Vilkåra som er sett til anlegget for utslepp vert jamleg vurdert og revidert, og gjeldande krav tilpassa den føreliggjande situasjonen. Dette skjer etter sektorlov og ikkje etter verneforskrifta om marint vern, men dei som forvaltar sektorlovene vil sjølvstykkt vere medvitne om at det marine livet i Lurefjorden er sårbart for tilførsle av ureining.

Undersjøiske kablar. Det er fleire slike kablar i kandidatområdet i dag, og fleire kan kome. Det vil krevje spesiell søknad og spesifikk vurdering, men slik botntilhøva er her mange stader er truleg Lurefjorden og Lindåsosane mindre sårbart for slike tekniske inngrep enn mange andre marine område i regionen.

Fiskeoppdrettsanlegg er omtalt i eige avsnitt.

Anna

Dei 3 kommunane som soknar til Lurefjorden og Lindåsosane er mellom 10 kommunar som har samla seg om eit interkommunalt initiativ for å søke om status som eit UNESCO Man and Biosphere Reserve. Slike biosfæreservat skal byggjast kring eksisterande verneområde med tilhøyrande buffersoner. Søknad skal etter planen sendast i nær framtid, og skal vurderast i løpet av det næraste året. Søknaden kan sentrerast omkring andre større verneområde enn Lurefjorden, men dersom eit vern av Lurefjorden og Lindåsosane vert ein

realitet, bør dette heilt klart vere ein styrke for kommunane sin søknad om biosfæreservat. Motsett vil ein status som biosfæreservat på ingen måte ha negative konsekvensar for det marine miljøet i Lurefjorden og Lindåsane.

6.3.4 Fylkesmannens tilråding

Fylkesmannen viser til vurderingane under dei einskilde tema, og rår sterkt til at verneframlegget vert ført vidare som føreslege. Innspela vil bli vidare vurdert i arbeidet med mellom anna forvaltingsplan. Det er ein klar føresetnad at vidare arbeid etter eit eventuelt vern skal skje i nært samråd og samhandling med involverte kommunar, relevante sektorstyresmakter og aktuelle næringsaktørar i området, men instansen som vert forvaltingsstyremakt må ha tilstrekkeleg kapasitet til å kunne utføre dette arbeidet i samsvar med intensjonane.